

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

---

2. The Canon of Discipline - Subcommentaries
(2. Vinaya Piṭaka - Tīkā)

06. The Text of the Two Mātikās (06. Dvemātikāpāḷi)
Pācittiyaṇḍo (Pācittiyaṇḍo)

PaliVerse

06. The Text of the Two Mātikās

Pācittiyakaṇḍo

1. Musāvādavaggo

1. Musāvādasikkhāpadavaṇṇanā

Pācittiyesu musāvādavaggassa paṭhame sampajānamusāvādeti pubbepi jānitvā vacanakkhaṇepi jānantasseva musāvādabhaṇane. Bhaṇanañca nāma idha abhūtaṣṣa vā bhūtaṣṣa vā abhūtaṣṣa katvā kāyena vā vācāya vā viññāpanappayogo, nimittatthe cetam bhumavacanam. Tasmā yo sampajānamusāvādam vadati, tassa tamnimittam tamhetu tappaccayā pācittiyam hotīti evamettha aññesu ca īdisesu attho veditabbo.

Sāvatthiyam hatthakam sakyaputtam ārabba avajānitvā paṭijānanādivatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikam, uttarimanussadhammārocanattham musā bhaṇantassa pārājikam, amūlakena pārājikena anuddhammanattham saṅghādiseso, saṅghādisesena anuddhammanattham pācittiyam, ācāravipattiya anuddhammanattham dukkaṭam, “yo te vihare vasī”tiādinā pariyāyena uttarimanussadhammārocanattham paṭivijānantassa musā bhaṇite thullaccayam, appaṭivijānantassa dukkaṭam, kevalam musā bhaṇantassa idha pācittiyam. Anupadhāretvā sahasā bhaṇantassa, “aññam bhaṇissāmī”ti aññam bhaṇantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Viṣamvādanapurekkhāratā, viṣamvādanacittena yamattham vattukāmo, tassa puggalassa viññāpanapayogo cāti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisānīti.

Musāvādasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Omasavādasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye omasavādeti ovijjhanavacane, jātīnāmagottakammasippaābādhalīṅgakilesaāpattiakkosesu bhūtena vā abhūtena vā yena kenaci pārājikam āpannam vā anāpannam vā yaṃkiñci bhikkhum yāya kāyaci vācāya vā hatthamuddāya vā anaññāpadesena akkosanavacane pācittiyanti attho.

Sāvatthiyam chabbaggiye bhikkhū ārabba omasanavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikam, tehiyeva dasahi akkosavatthūhi “santi idhekacce caṇḍālā”tiādinā nayena aññāpadesam katvā akkosantassa, “corosi gaṇṭhibhedakosī”tiādīhi pāḷimuttakapadehi akkosantassa, yathā tathā vā anupasampannam akkosantassa ca dukkaṭam. Idha bhikkhunīpi anupasampannasaṅkhyam gacchati. Anakkositukāmassa kevalam davakamyatāya vadato sabbattha dubbhāsitaṃ. Atthadhammaanūsāsanipurekkhārānam, ummattakādīnañca anāpatti. Yam akkosati, tassa upasampannatā, anaññāpadesena jātīādīhi akkosanam, “mam akkosatī”ti jānanā, atthapurekkhāratādīnam abhāvoti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, vedanā pana idha dukkhāti.

Omasavādasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Pesuññasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye bhikkhupesuññeti bhikkhussa pesuññe, jātiādīhi akkosavatthūhi bhikkhū akkosantassa bhikkhuno sutvā vacanaṃ bhikkhuno piyakamyatāya vā bhedādhippāyena vā yo akkuddho, tassa bhikkhussa kāyena vā vācāya vā upasaṃhaṭe tasmim̐ pesuññakaraṇavacane pācittiyanti attho.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba pesuññāupasaṃharaṇavatthusmim̐ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, vuttanayeneva aññāpadesena akkosantassa vacanūpasaṃhāre vā pāḷimuttakaakkosūpasaṃhāre vā anupasaṃpannassa ca upasaṃhāre dukkaṭaṃ. Idhāpi bhikkhunī anupasaṃpannaṭṭhāne ṭhitā. Na piyakamyatāya, na bhedādhippāyena kevalaṃ pāpagarahitāya vadantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Jātiādīhi anaññāpadesena akkosantassa bhikkhuno sutvā vacanaṃ bhikkhussa upasaṃharaṇaṃ, piyakamyatābhedādhippāyesu aññataratā, tassa vijānanāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisānevāti.

Pesuññasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Padasodhammasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe padaso dhammaṃ vāceyyāti saṅgītittayaṃ anāruḷhampi rājo vādatikkhindriyacatuparivattananandopanandakulumpasuttamaggakathādidhammañca saṅgītittayamāruḷhaṃ tipīṭakadhammañca padaṃ padaṃ vāceyya, padānupadaanvakkharaṇanubyañjanesu ekekaṃ koṭṭhāsanti attho. Pācittiyanti etesu padādīsū bhikkhuñca bhikkhuniñca ṭhapetvā yaṃkañci koṭṭhāsaṃ avasesapuggalehi saddhim̐ ekato bhaṇantassa padādigaṇanāya pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba padaso dhammavācanavatthusmim̐ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ. Upasaṃpanne anupasaṃpannasaññino vematikassa vā dukkaṭaṃ. Anupasaṃpannena saddhim̐ ekato uddesaggahaṇe, sajjhāyakaṇe, tassa santike uddesaggahaṇe, yebhuyyena paṇṇaganthaṃ bhaṇantassa, osārentassa ca khalitaṭṭhāne “evaṃ bhaṇāhī”ti vacane ca ekato bhaṇantassāpi, ummattakādīnañca anāpatti. Anupasaṃpannatā, vuttalakkaṇaṃ dhammaṃ padaso vācanatā, ekato osāpanañcāti imānettha tīṇi aṅgāni. Padasodhammasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Padasodhammasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Paṭhamasahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame anupasaṃpannenāti bhikkhuṃ ṭhapetvā antamaso pārājikavatthubhūtena tiracchānagatenāpi. Uttaridirattatirattanti dvinnāṃ vā tiṇṇaṃ vā rattīnaṃ upari. Sahaseyyanti sabbacchannaparicchanne yebhuyyena channaparicchanne vā senāsane pubbāpariyena vā ekakkhaṇena vā ekato nipajjanaṃ. Kappeyyāti vidaheyya sampādeyya. Tattha chadanaṃ anāhacca diyaḍḍhahatthubbedhena pākārādīna paricchinnaṃ sabbaparicchannamicceva veditabbaṃ, tasmā iminā lakkaṇena samannāgato sacepi sattabhūmiko pāsādo ekūpacāro hoti, satagabbhaṃ vā catusālaṃ, yo tattha vā aññattha vā tādise tena vā aññena vā anupasaṃpannena saha tisso rattiyo sayitvā catutthadivase atthaṅgate sūriye anupasaṃpanne nipanne gabbhadvāraṃ pidhāya vā apidhāya vā nipajjati, paṭhamanipanno vā tasmim̐

nipajjante na vuṭṭhāti, tassa ubhinnaṃ uṭṭhahitvā nipajjanappayogagaṇanāya anupasampannagaṇanāya ca pācittiyaṃ. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana samantapāsādikāyaṃ sabbappakārato vutto.

Āḷaviyaṃ sambahule bhikkhū ārabba anupasampannena sahaseyyavatthusmiṃ paññattaṃ, “uttaridirattatiratta”nti ayamettha anupaññatti, sādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, upasampanne anupasampannasaññino vematikassa vā upaddhacchannaparicchannādīsu ca dukkaṭaṃ. Ūnakadirattatirattaṃ vasantassa, tatiyāya rattiyā purāruṇā nikkhamitvā puna vasantassa, sabbacchannasabbāparicchannādīsu vasantassa, itarasmīṃ nisinne nipajjantassa, nipanne vā nisīdantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Pācittiyavatthukasenāsaṇaṃ, tattha anupasampannena saha nipajjanaṃ, catutthadivase sūriyatthaṅgamananti imānettha tīṇi aṅgaṇi. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānevāti.

Paṭhamasahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Dutiyasahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe mātugāmenāti antamaso tadahujātāyapi manussitthiyā. Dissamānarūpā pana yakkipetiyo paṇḍako methunavatthubhūtā ca tiracchānitthiyo idha dukkaṭavatthukā honti.

Sāvatthiyaṃ āyasmantaṃ anuruddhattheraṃ ārabba mātugāmena sahaseyyavatthusmiṃ paññattaṃ, sesaṃ anantarasikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ aññatra rattiparicchadā, tatra hi catutthadivase āpatti, idha pana paṭhamadivasepīti.

Dutiyasahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Dhammadesanāsikkhāpadavaṇṇanā

Sattame uttarichappañcavācāhīti ettha eko gāthāpādo ekā vācāti evaṃ sabbattha vācāpamāṇaṃ veditabbaṃ. Dhammaṃ deseyyāti padasodhammasikkhāpade vuttalakkaṇaṃ dhammaṃ vā aṭṭhakathāddhammaṃ vā bhāseyya. Aññatra viññunā purisaviggahenāti vinā viññunā purisena. Manussaviggahaṃ gahetvā ṭhitena pana yakkena vā petena vā tiracchānena vā saddhiṃ ṭhitāyapi dhammaṃ desetumaṃ na vaṭṭati. Pācittiyanti dutiyāniyate vuttalakkaṇena manussena vinā viññumanussitthiyā channaṃ vācānaṃ upari padādivasena dhammaṃ desetassa padādigaṇanāya, bahūnaṃ desayato mātugāmagaṇanāya ca pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ udāyittheraṃ ārabba mātugāmassa dhammadesanāvatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra viññunā”ti ayamettha anupaññatti, sādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, amātugāme mātugāmasaññino vematikassa vā yakkipetipaṇḍakamanussaviggahatiracchānitthīnaṃ desetassa ca dukkaṭaṃ. Chahi vācāhi, tato vā oraṃ desetassa, vuttalakkaṇe vā purise sati, sayaṃ vā uṭṭhāya, puna nisīditvā mātugāmassa vā uṭṭhahitvā puna nisinnaṃ, aññassa vā mātugāmassa desayato, “dīghanikāyo nāma bhante kimatthiyo”ti evaṃ pana puṭṭhe sabbampi dīghanikāyaṃ desetassa, aññassatthāya vuccamānaṃ mātugāme suṇante, ummattakādīnañca anāpatti. Vuttalakkaṇassa dhammassa channaṃ vācānaṃ upari desanā, vuttalakkaṇo mātugāmo, iriyāpathaparivattābhāvo, kappiyakāraṇasābhāvo, apañhāvissajjanāti imānettha pañca aṅgaṇi. Samuṭṭhānādīni padasodhammasadisāneva, kevalaṃ idha kiriyākiriyā hotīti.

8. Bhūtārocanasikkhāpadavaṇṇanā

Atthame uttarimanussadhammanti catutthapārājike vuttalakkaṇaṃ uttarimanussānaṃ jhāyīnañceva ariyānañca dhammaṃ. Bhūtasmiṃ pācittiyanti attani jhānādidhamme sati taṃ bhikkhuñca bhikkhuniñca ṭhapetvā aññassa ārocayato pācittiyaṃ.

Vesāliyaṃ vaggumudātīriye bhikkhū ārabba tesāṃ bhūtārocanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, nipariyāyena attani vijjamānaṃ jhānādidhammaṃ ārocentassa sace yassa āroceti, so anantameva “ayaṃ jhānalābhī”ti vā “ariyo”ti vā yena kenaci ākārena tamatthaṃ jānāti, pācittiyaṃ. No ce jānāti, dukkaṭaṃ. Pariyāyena ārocitaṃ pana jānātu vā, mā vā, dukkaṭameva. Tathārūpe kāraṇe sati upasampannassa ārocayato, ādikammikassa ca anāpatti. Yasmā pana ariyānaṃ ummattakādibhāvo natthi, jhānalābhino pana tasmīṃ sati jhānā parihāyanti, tasmā te idha na gahitā. Uttarimanussadhammassa bhūtata, anupasampannassa ārocanāṃ, taṅkhaṇavijānanā, anaññāpadesoti imānettha cattāri aṅgāni. Bhūtārocanasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, kusalābyākatacittetehi dvicittaṃ, sukhamajjhattavedanāhi dvivedananti.

Bhūtārocanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Duṭṭhullārocanasikkhāpadavaṇṇanā

Navame bhikkhussāti pārājikaṃ anajjhāpannassa. Duṭṭhullanti kiñcāpi dvinnaṃ āpattikkhandhānametaṃ adhivacanaṃ, idha pana saṅghādisesameva adhippettaṃ. Aññatra bhikkhusammutiyāti yaṃ saṅgho abhiñhāpattikassa bhikkhuno āyatīṃ saṃvaratthāya āpattīnañca kulānañca pariyaṇṭaṃ katvā vā akatvā vā tikkhattuṃ apaloketvā katikaṃ karoti, taṃ ṭhapetvā, ayathākatikāya “ayaṃ asuciṃ mocetvā saṅghādisesaṃ āpanno”tiādīnā nayena vatthunā saddhiṃ āpattiṃ ghaṭetvā ārocentassa pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba duṭṭhullāpattiārocanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, aduṭṭhullāya duṭṭhullasaññino vematikassa vā dukkaṭaṃ, avasese cha āpattikkhandhe, anupasampannassa purimapañcasikkhāpadavītikkamasāṅkhātāṃ duṭṭhullaṃ vā itaraṃ aduṭṭhullaṃ vā ajjhācāraṃ ārocentassāpi dukkaṭameva. Vatthumattaṃ vā āpattimattaṃ vā ārocentassa, bhikkhusammutiparicchedaṃ anatikkamitvā ārocentassa, ummattakādīnañca anāpatti. Vuttalakkaṇassa bhikkhuno savatthuko saṅghādiseso, anupasampannassa ārocanāṃ, bhikkhusammutiyā abhāvoti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, vedanā pana idha dukkhāyevāti.

Duṭṭhullārocanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Pathavīkhaṇanasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame pathavinti duvidhā pathavī jātapathavī ajātapathavīti. Tattha jātapathavī suddhamissapuñjasena tividhā, tattha suddhapathavī nāma pakatiyā suddhapamsu vā suddhamattikā vā. Missapathavī nāma yattha pamsuto vā mattikāto vā

pāsāṇasakkharakathalamarumbavālukāsu aññatarassa tatiyabhāgo hoti.
 Puñjapathavī nāma “atirekacātumāsam ovaṭṭho paṃsupuñjo vā mattikāpuñjo vā”ti
 vuttam, vuttalakkaṇena pana missakapuñjopi piṭṭhipāsāṇe ṭhitasukhumarajampi ca
 deve phusāyante sakiṃ tintaṃ catumāsaccayena tintokāso puñjapathavisaṅkameva
 gacchati. Tividhāpi cesā pathavī uddhanapattapacanādivasena vā yathā tathā vā
 adaḍḍhā ‘jātapathavī’ti vuccati, daḍḍhā pana vuttappamāṇato
 adhikatarapāsāṇādīmissā vā ajātapathavī nāma hoti, ko pana vādo
 suddhapāsāṇādibhedāya. Tattha yā ‘jātapathavī’ti vuttā, ayaṃ akappiyapathavī. Yo
 bhikkhu taṃ evarūpaṃ pathaviṃ sayam khaṇati,
 khaṇanabhedanavilekhanapacanādīhi vikopeti, tassa payogagaṇanāya pācittiyaṃ. Yo
 pana khaṇāpeti, vuttanayeneva vikopāpeti, tassa “imaṃ padesa”nti vā “imaṃ
 pathavi”nti vā evaṃ niyametvā “khaṇa, bhindā”tiādīni nayena āṇāpentassa āṇattiyā
 dukkaṭam, sakiṃ āṇatte divasampi khaṇante āṇāpakassa ekameva pācittiyaṃ, sace
 itaro punappunaṃ āṇāpeti, vācāya vācāya pācittiyaṃ.

Āḷaviyaṃ āḷavake bhikkhū ārabba pathavikhaṇanavattusmiṃ paññattaṃ,
 sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, pathaviyā vematikassa, apathaviyā pathavisaññino
 ceva vematikassa ca dukkaṭam. Okāsaṃ aniyametvā “pokkharāṇiṃ khaṇa, āvāṭam
 khaṇa, kandaṃ khaṇā”tiādīni bhaṇantassa, ātapena sussitvā phalitakaddamaṃ vā
 gokaṇṭakaṃ vā heṭṭhā pathaviyā asambaddhaṃ bhijjivā patitanaditaṭam vā
 mahantampi naṅgalacchinnamattikāpiṇḍantievamādīni sabbañca ajātapathaviṃ
 vikopentassa, “imassa thambhassa āvāṭam jāna, mattikaṃ dehi, mattikaṃ āhara,
 paṃsunā me attho, mattikaṃ kappiyaṃ karohī”ti bhaṇantassa, asaṅcicca
 rukkhādipavaṭṭanena bhindantassa, asatiyā pādaṅguṭṭhakādīhi vilekhanantassa,
 jātapathavibhāvaṃ vā, “khaṇāmi vā aha”nti ajānantassa, ummattakādīnañca
 anāpatti. Jātapathavī, pathavisaññitā, khaṇanakhāṇāpanānaṃ aññataranti imānettha
 tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, ticittaṃ,
 tivedananti.

Pathavīkhaṇanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Musāvādavaggo paṭhamo.

2. Bhūtagāmaṃvaggo

1. Bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanā

Bhūtagāmaṃvaggassa paṭhame bhūtagāmapātabyatāyāti ettha bhavanti ahesuñcāti
 bhūtā, jāyanti vaḍḍhanti jātā vaḍḍhitā cāti attho. Gāmoti rāsi, bhūtānaṃ gāmo, bhūtā
 eva vā gāmoti bhūtagāmo, patiṭṭhitaharitatīṇarukkhādīnametaṃ adhivacanaṃ.
 Pātabyassa bhāvo pātabyatā, chedanabhedanādīhi yathāruci paribhuñjitabbatāti
 attho, tassaṃ bhūtagāmapātabyatāya, nimittatthe cetaṃ bhumavacanaṃ,
 bhūtagāmapātabyatāhetu bhūtagāmassa chedanādipaccayā pācittiyanti attho.
 Tasmā yo bhikkhu pathaviudakapākārādīsu yatthakatthaci jātaṃ asukkhaṃ
 antamaso atisukhumatīṇampi sāsapabījakasevālampi uddharaṇacchedanavijjhanādīhi
 vikopeti vā pathavikhaṇane vuttanayena vikopāpeti vā pācittiyaṃ āpajjati.

Āḷaviyaṃ āḷavake bhikkhū ārabba rukkhachindanavattusmiṃ paññattaṃ,
 sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, bhūtagāmato
 viyojitamūlabījakhandhabījaphalubījaaggabījabījānaṃ aññataraṃ bhājanagataṃ
 vā rāsikataṃ vā bhūmiyaṃ ropitampi nikkhantamūlamattaṃ vā

nikkhantaañkuramattaṃ vā sacepissa vidatthimattā pattavaṭṭi niggacchati, anikkhante vā mūle nikkhante vā mūle yāva añkuro harito na hoti, tāva taṃ vikopentassa dukkaṭaṃ, tathā bhūtagāmaḃijagāme vematikassa, abhūtagāmaḃijagāme bhūtagāmaḃijagāmasaññino ceva vematikassa ca. Ubhayattha pana atathāsaññissa, ummattakādīnañca anāpatti, asañcicca asatiyā ajānitvā vā vikopentassa, ‘imaṃ rukkhā’nti evaṃ aniyametvā “rukkhaṃ chinda, valliṃ chindā”tiādīni bhaṇantassa, “imaṃ pupphaṃ vā phalaṃ vā jāna, imaṃ dehi, imaṃ āhara, iminā me attho, imaṃ kappiyaṃ karohī”ti bhaṇantassa ca anāpatti. Evaṃ kappiyavacanena bhūtagāmato viyojitaṃ pana bījajātaṃ puna pi “kappiyaṃ karohī”ti kāretvāva paribhuñjitabbaṃ. Evañhissa bījagāmaparimocanampi kataṃ hoti.

Kappiyaṃ karontena pana agginā vā nakhena vā satthena vā kattabbaṃ, agginā karontena ca yena kenaci agginā ekadese phusantena ‘kappiya’nti vatvāva kātābbaṃ. Satthena karontena yassa kassaci tikhiṇasatthassa antamaso sūcinakhacchedanādīnampi tuṇḍena vā dhārāya vā vedhaṃ vā chedaṃ vā dassentena tatheva kātābbaṃ. Nakhena karontena ṭhapetvā gomahiṃsādīnaṃ khure yena kenaci apūtinā manussānaṃ vā tiracchānānaṃ vā nakhena antamaso chinditvā āhaṭenāpi satthe vuttanayeneva kātābbaṃ. Tattha sacepi bījānaṃ pabbatamatto rāsi, rukkhasahassaṃ vā chinditvā ekābaddhaṃ, ucchūnaṃ vā mahābhāro bandhitvā ṭhapito hoti, ekasmiṃ bīje vā rukkhasākhāya vā ucchumhi vā kappiye kate sabbhaṃ kataṃ hoti. Ucchuṃ “kappiyaṃ karissāmī”ti tehi saddhiṃ baddhaṃ dārukaṃ vijjhati, vaṭṭatiyeva. Sace pana yāya valliya bhāro baddho, taṃ vijjhati, na vaṭṭati. Maricapakkādīhi missetvā bhattaṃ āharanti, “kappiyaṃ karohī”ti vutte sacepi bhattasitthe vijjhati, vaṭṭatiyeva, tilataṇḍulesupi eseva nayo. Yāguyā pakkhittāni pana ekābaddhāni hutvā na santiṭṭhanti, tattha ekekaṃ vijjhitvāva kātābbaṃ. Kapiṭṭhaphalādīnaṃ anto miñjaṃ kaṭāhaṃ muñcitvā sañcarati, bhindāpetvā kappiyaṃ kāretabbaṃ. Ekābaddhā ce, kaṭāhepi kātuṃ vaṭṭati. Yaṃ pana phalaṃ taruṇaṃ hoti abījaṃ yañca nibbattaḃijaṃ bījaṃ apānetvā paribhuñjitabbaṃ, tattha kappiyakaraṇakiccaṃ natthi. Bhūtagāmo, bhūtagāmasaññitā, vikopanaṃ vā vikopāpanaṃ vāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni pathavikhaṇanasadisānevāti.

Bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanā nīṭṭhitā.

2. Aññavādakasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye yamatthaṃ saṅghamajjhe vinayadharo pucchati, tato aññaṃ vadatīti aññavādako, aññenaññaṃ paṭicaraṇassettaṃ nāmaṃ. Vihesatīti vihesako, tuṇhībhāvassettaṃ nāmaṃ, tasmīṃ aññavādake vihesake. Pācittiyanti vatthudvaye pācittiyadvayaṃ vuttaṃ. Tasmā yo bhikkhu sāvasesaṃ āpattiṃ āpanno saṅghamajjhe anuyuñjiyamāno taṃ na kathetukāmo aññena vacanena aññaṃ chādentō tathā tathā vikkhipati, yo ca tuṇhībhāvena viheseti, tesāṃ yaṃ bhagavatā aññavādakakammañceva vihesakakammañca anuññātaṃ, tasmīṃ saṅghena kate puna tathā karontānaṃ pācittiyaṃ.

Kosambiyaṃ channattheraṃ ārabba aññenaññaṃ paṭicaraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme tikapācittiyaṃ, adhammakamme tikadukkaṭaṃ, anāropite pana aññavādake vā vihesake vā tathā karontassa dukkaṭameva. Āpattiṃ āpannabhāvaṃ vā ajānantassa “kiṃ tumhe

bhaṇathā”ti pucchato, gelañña vā, “saṅghassa bhaṇḍanādīni vā bhavissanti, adhammena vā vaggena vā nakammārahassa vā kammaṃ karissanti”ti iminā adhippāyena na kathentassa, ummattakādīnañca anāpatti. Dhammakammena āropitatā, āpattiyā vā vatthunā vā anuyuññiyamānatā, chādetukāmatāya aññaññaṃ paṭicaraṇaṃ vā tuṇhībhāvo vāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana siyā kiriyam, siyā akiriyam, dukkhavedanañca hotīti.

Aññavādakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Ujjhāpanakasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye yena vacanena ujjhāpenti “chandāya itthannāmo idaṃ nāma karotī”tiādīni vadantā upasampannaṃ saṅghena sammataṃ senāsanapaññāpakādibhedam tassa ayasakāmā hutvā bhikkhūhi avajānāpenti, avaññāya olokāpenti, lāmakato vā cintāpenti, taṃ vacanaṃ ujjhāpanakaṃ. Yena ca tatheva vadantā khiyyanti, sabbattha tassa avaṇṇaṃ pakāśenti, taṃ khiyyanaṃ, tasmim ujjhāpanake khiyyanaṃ. Pācittiyanti vatthudvaye pācittiyadvayaṃ vuttaṃ. Tasmā yo sammatassa bhikkhuno ayasakāmatāya upasampannassa vadanto ujjhāpeti vā khiyyati vā, tassa pācittiyam hoti.

Rājagahe mettiyabhūmajake bhikkhū ārabha ujjhāpanakhiyyanavattusmim paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, yaṃ tassa upasampannassa sammutikammaṃ kataṃ, tasmim dhammakamme tikapācittiyam, adhammakamme tikadukkaṭaṃ, anupasampannassa pana santike tathā bhaṇantassa, asammatassa ca avaṇṇaṃ yassa kassaci santike bhaṇantassa, anupasampannassa pana sammatassa vā asammatassa vā avaṇṇaṃ yassa kassacideva santike bhaṇantassa ca dukkaṭameva. Pakatīvā chandādivasena karontaṃ ujjhāpentassa vā khiyyantassa vā, ummattakādīnañca anāpatti. Dhammakammena sammataṭā, upasampannatā, agatigamanābhāvo, tassa avaṇṇakāmatā, yassa santike vadati, tassa upasampannatā, ujjhāpanaṃ vā khiyyanaṃ vāti imānettha cha aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedanamevāti.

Ujjhāpanakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Paṭhamasenāsanasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe saṅghikanti saṅghassa santakaṃ. Mañcādīsu yokoci mañcasaṅkhepena kato sabbopi mañcoveva, pīṭhepi eseva nayo. Yena kenaci pana coḷena vā kappiyacammena vā chaviṃ katvā ṭhapetvā manussalomaṃ tālīsapattañca yehi kehici lomapaṇṇatīṇavākacoḷehi pūretvā katasenāsaṇaṃ bhisīti vuccati. Tattha nisīditumpi nipajjitumpi vaṭṭati, pamāṇaparicchedopi cettha natthi. Kocchaṃ pana vākausīramuñjapabbajādīnaṃ aññataramayaṃ anto saṃvellitvā baddhaṃ heṭṭhā ca upari ca vitthataṃ paṇavasatthānaṃ majjhe sīhacammādiparikkhittaṃ hoti, akappiyacammaṃ nāmettha natthi. Senāsanañhi sovaṇṇamayampi vaṭṭati. Ajjhokāseti ettha ye avassikasaṅketā vassānamāsāti evaṃ asaññitā atṭha māsā, te ṭhapetvā itaresu catūsu māsasu sacepi devo na vassati. Tathāpi pakatijjhokāse ca ovassakamaṇḍape ca santharituṃ na vaṭṭati. Yattha pana hemante vassati, tattha aparepi cattāro māsā na vaṭṭati. Gimhe pana sabbattha vigatavalāhakaṃ visuddhaṃ nabhaṃ hoti, tasmā tadā kenacideva karaṇīyena gacchati, vaṭṭati. Kākādīnaṃ nibaddhavāsarukkhamaṇe pana kadāci na vaṭṭati. Iti yattha ca yadā ca santharituṃ na vaṭṭati, taṃ sabbamidha ajjhokāsasaṅkhepeva gatanti veditabbaṃ.

Santharivitvāti tathārūpe t̥hāne attano vā parassa vā atthāya santharivitvā. Aññassatthāya santhatampi hi yāva so tattha na nisīdati, ‘gaccha tva’nti vā na bhaṇati, tāva santhārakasēva bhāro. Santharāpetvāti anupasampannena santharāpetvā. Etadeva hi tassa palibodho hoti, upasampannena santhatam santhārakasēva bhāro, tañca kho yāva añāpako tattha na nisīdati, ‘gaccha tva’nti vā na bhaṇati. Yasmiñhi attanā santharāpite vā pakatisanthate vā upasampanno nisīdati, sabbam tam nisinnasseva bhāro, tasmā santharāpitantveva saṅkham gacchati. Tam pakkamanto neva uddhareyya, na uddharāpeyyāti attanā vā uddharitvā patirūpe t̥hāne na t̥hapeyya, parena vā tathā na kārāpeyya. Anāpuccham vā gaccheyyāti yo bhikkhu vā sāmaṇero vā ārāmiko vā lajjī hoti, attano palibodham viya maññati, tathārūpam anāpucchitvā tam senāsanam tassa aniyyātetvā nirapekkho gacchati, thāmamajjhima purisassa leḍḍupātam atikkameyya, tassa ekena pādena leḍḍupātātikame dukkaṭam, dutiyapādātikkame pācittiyam. Bhojanasālāya t̥hito pana “asukasmiṃ nāma divāvihāraṭṭhāne paññāpetvā gacchāhi”ti pesetvā tato nikkhamitvā aññattha gacchanto pāduddhārena kāretabbo.

Sāvatthiyam sambahule bhikkhū ārabba santhatam anuddharitvā anāpuccham pakkamanavattusmiṃ paññattam, sādharāṇapaññatti, anāṇattikam, tikapācittiyam, puggalike tikadukkaṭam, cimilikam vā uttarattharaṇam vā bhūmattharaṇam vā taṭṭikam vā cammakkaṇḍam vā pādapuñchanam vā phalakaṇṭham vā yaṃ vā panaññam kañci dārubbhaṇḍam mattikābhaṇḍam antamaso pattādhārakampi vuttalakkaṇe ajjhokāse t̥hapetvā gacchantassa dukkaṭameva. Āraññakena pana asati anovassake sabbam rukkhe laggetvāpi yathā vā upacikāhi na khajjati, evam katvāpi gantum vaṭṭati. Abbhokāsikena pana cīvarakuṭikam katvāpi rakkhitabbam. Attano santake, vissāsikapuggalike, uddharaṇādīni katvā gamane, otāpentassa, “āgantvā uddharissāmī”ti gacchato, vuḍḍhatarā uttāpentī, amanusso tattha nisīdati, koci issaro gaṇhāti, sīhādayo tam t̥hānam āgantvā tiṭṭhanti, evam senāsanam palibuddham hoti, tathā palibuddhe vā senāsane, jīvitabrahmacariyantarāyakaṛāsu āpadāsu vā gacchantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Mañcādīnam saṅghikatā, vuttalakkaṇe dese santharaṇam vā santharāpanam vā, apalibuddhatā, āpadāya abhāvo, nirapekkhatā, leḍḍupātātikkamoti imānettha cha aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṇi.

Paṭhamasenāsanāsikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Dutiyasenāsanāsikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame vihareti gabbhe vā aññatarasmiṃ vā sabbapariçchanne vuttasenāsane. Seyyanti seyyā nāma bhisī cimilikā uttarattharaṇam bhūmattharaṇam taṭṭikā cammakkaṇḍo nisīdanam paccattharaṇam tiṇasanthāro paṇṇasanthāroti vuttam. Tattha cimilikā nāma parikkamakātāya bhūmiyā vaṇṇānurakkhaṇattham katā. Uttarattharaṇam nāma mañcapīṭhādīnam upari attharitaṭṭakam paccattharaṇam. Bhūmattharaṇam nāma cimilikāya sati tassā upari, asati suddhabhūmiyam attharitaṭṭakā kaṭasāraṇādīni vikati. Taṭṭikā nāma tālapaṇṇādīhi katataṭṭikā. Cammakkaṇḍo nāma yaṃkiñci cammam, sīhacammādīnañhi pariharaṇeyeva parikkhepo, senāsanapariḥhoge pana akappiyacammam nāma natthi. Paccattharaṇam nāma pāvāro kojavoti ettakameva, sesam pākaṭameva. Iti imāsu dasasu seyyāsu ekampi seyyam attano vassaggena gahetvā vuttalakkaṇe vihare santharivitvā vā santharāpetvā vā yo bhikkhu disaṃgamiko yathā t̥hapitam

upacikāhi na khajjati, tathā ṭhapanavasena neva uddhareyya, na uddharāpeyya, purimasikkhāpade vuttanayena anāpuccham vā gaccheyya, tassa parikkhittassa ārāmassa parikkhepam, aparikkhittassa upacāram atikkamantassa paṭhamapāde dukkaṭam, dutiyapāde pācittiyam. Yattha pana upacikāsaṅkā natthi, tato anāpucchāpi gantum vaṭṭati, āpucchanaṃ pana vattam.

Sāvattiyam sattarasavaggiye bhikkhū ārabba saṅghike vihāre seyyam santharivā anuddharivā anāpucchā pakkamanavatthusmiṃ paññattam, sādhāraṇapaññatti, anāṇattikam, tikapācittiyam, puggalike tikadukkaṭam, vuttalakkhaṇassa pana vihārassa upacāre bahi āsanne upaṭṭhānasālāya vā aparicchannamaṇḍape vā paricchanne vāpi bahūnam sannipātabhūte rukkhamūle vā santharivā vā santharāpetvā vā, mañcapīṭhaṅca vihāre vā vuttappakāre vihārūpacāre vā santharivā vā santharāpetvā vā uddharaṇādīni akatvā gacchantassa dukkaṭameva. Attano santake, vissāsikapuggalike, uddharaṇādīni katvā, purimanayeneva palibuddham chaḍḍetvā gamane, yo ca “ajjeva āgantvā paṭijaggissāmī”ti evam sāpekkho nadipāram vā gāmantaram vā gantvā yatthassa gamanacittam uppannam, tattheva ṭhito kañci pesetvā vā āpucchati, nadipūrarājacorādīsu vā kenaci palibuddho na sakkoti paccāgantum, tassa ca, āpadāsu ca, ummattakādīnaṅca anāpatti. Vuttalakkhaṇaseyyā, tassā saṅghikatā, vuttalakkhaṇe vihāre santharaṇam vā santharāpanam vā, apalibuddhatā, āpadāya abhāvo, anapekkhassa disāpakkamanam, upacārasīmātikkamoti imānettha satta aṅgāni. Samuṭṭhānādīni anantarasiikkhāpade vuttanayānevāti.

Dutiyasenāsanasiikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Anupakhajjasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe jānanti “anuṭṭhāpanīyo aya”nti jānanto, tenevassa padabhājane “vuḍḍho”ti jānāti, ‘gilāno’ti jānāti, ‘saṅghena dinno’ti jānāti”ti vuttam. Vuḍḍho hi attano vuḍḍhatāya anuṭṭhāpanīyo, gilāno gilānatāya, saṅgho pana bhaṇḍāgārikassa vā dhammakathikavinayadharagaṇavācakācariyānam vā bahūpakāratam guṇavisitṭhataṅca sallakkhetvā dhuvavāsathāya vihāram sallakkhetvā sammannitvā deti, tasmā yassa saṅghena dinno, sopi anuṭṭhāpanīyo. Pubbupagatanti pubbam upagatam. Anupakhajjāti mañcapīṭhānam vā tassa vā bhikkhuno pavisantassa vā nikkhamantassa vā upacāram anupavisitvā. Tattha mañcapīṭhānam tāva mahallake vihāre samantā diyaḍḍho hattho upacāro, khuddake yato pahoti, tato diyaḍḍho hattho, tassa pana pavisantassa pādadhovanapāsāṇato yāva mañcapīṭham, nikkhamantassa mañcapīṭhato yāva passāvaṭṭhānam, tāva upacāro. Seyyam kappeyyāti tassa sambādham kattukāmatāya tasmim upacāre dasasu seyyāsu ekampi santharantassa vā santharāpentassa vā dukkaṭam, tattha nisīdantassa vā nipajjantassa vā pācittiyam, dvepi karontassa dve pācittiyāni, punappunam karontassa payogagaṇanāya pācittiyam.

Sāvattiyam chabbaggiye bhikkhū ārabba anupakhajja seyyakappanavatthusmiṃ paññattam, sādhāraṇapaññatti, anāṇattikam, tikapācittiyam, puggalike tikadukkaṭam, vuttūpacārato vā bahi, upaṭṭhānasālādike vā, vihārassa upacāre vā, santharaṇasantharāpanesupi nisajjasayanesupi dukkaṭameva. Attano vā, vissāsikassa vā santake pana vihāre santharantassa, yo ca gilāno vā sītuṇhapīḷito vā pavisati, tassa ca, āpadāsu ca, ummattakādīnaṅca anāpatti. Saṅghikavihāratā,

anuṭṭhāpanīyabhāvajānanam, sambādhetukāmatā, upacāre nisīdanam vā nipajjanam vāti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisāneva, idam pana dukkhavedanamevāti.

Anupakhajjasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Nikkaḍḍhanasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame kupitoti kuddho. Anattamanoti atuṭṭhacitto. Nikkaḍḍheyya vā nikkāḍḍhāpeyya vā pācittiyanti ettha ye anekabhūmakā pāsādā, anekakoṭṭhakāni vā catussālāni, tādisesu senāsanesu gahetvā antarā aṭṭhapetvā ekeneva payogena atikkāmentassa ekam pācittiyam, ṭhapetvā ṭhapetvā nānāpayogehi atikkāmentassa dvāragaṇanāya pācittiyāni, hatthena anāmasitvā ‘nikkhamā’ti vatvā vācāya nikkāḍḍhantassāpi eseva nayo. Nikkaḍḍhāpentassa pana ‘nikkaḍḍhā’ti āṇattamatte dukkaṭam, sakim āṇatte pana tasmim bahukepi dvāre nikkhamante itarassa ekameva pācittiyam. Sace pana “ettakāni dvārāni nikkāḍḍhāhī”ti vā, “yāva mahādvāram, tāva nikkāḍḍhāhī”ti vā evam niyametvā āṇatto hoti, dvāragaṇanāya pācittiyāni.

Sāvatthiyam chabbaggiye bhikkhū ārabha bhikkhum saṅghikā vihārā nikkāḍḍhanavatthusmim

Paññattam, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikam, tikapācittiyam, puggalike tikadukkaṭam, tassa parikkhāranikkāḍḍhane, upaṭṭhānasālādikā vihārūpacārā tassa vā tassa parikkhārassa vā nikkāḍḍhane, anupasampannassa pana anupasampannaparikkhārassa vā vihārā vā vihārūpacārā vā nikkāḍḍhane nikkāḍḍhāpane ca dukkaṭameva. Tañca kho asambaddhesu parikkhāresu parikkhāragaṇanāya veditabbam. Attano vā, vissāsikassa vā santakā vihārā nikkāḍḍhane, sakalasaṅghārāmatopi bhaṇḍanakārakassa vā tassa parikkhārassa vā nikkāḍḍhane nikkāḍḍhāpane vā, attano vasanaṭṭhānato alajjissa, ummattakassa, na sammāvattantānam antevāsikasaavīhārikānam, tesam parikkhārassa vā nikkāḍḍhane ca, sayam ummattakādīnañca anāpatti. Saṅghikavihāro, upasampannassa bhaṇḍanakārabhāvādivinimuttatā, kopena nikkāḍḍhanam vā nikkāḍḍhāpanam vāti imānettha tīni aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idam pana dukkhavedananti.

Nikkaḍḍhanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Vehāsakuṭisikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame uparivehāsakuṭiyāti upari acchannatalāya dvibhūmikakuṭiyā vā tibhūmikakuṭiyā vā, padabhājane pana idha adhippetam kuṭim dassetum “majjhimassa purisassa asīsaghaṭṭā”ti vuttam. Āhaccapāḍakanti aṅge vijjhitvā pavesitapāḍakam. Abhinisīdeyyāti abhibhavitvā ajjhottharivā nisīdeyya, bhummatthe vā etaṃ upayogavacanam, mañce vā pīṭhe vā nisīdeyya vā nipajjeyya vāti attho. Abhīti idam pana padasobhaṇatthe upasaggamattameva, tasmā yo bhikkhu vuttalakkaṇāya vehāsakuṭiyā sabbantimena paricchedena yāva pamāṇamajjhimassa purisassa sabbaso heṭṭhimāhi tulāhi sīsam na ghaṭṭeti, ettakam uccāya tulānam upari ṭhapite āhaccapāḍake mañce vā pīṭhe vā nisīdati vā nipajjati vā, tassa anupakhajjasikkhāpade vuttanayena payogagaṇanāya pācittiyam.

Sāvatthiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba uparivehāsakuṭiyā āhaccapādakaṃ mañcaṃ pīṭhaṃ sahasā abhinisīdanaabhinipajjanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, puggalike tikadukkaṭṭhaṃ, attano vā, vissāsikassa vā santake vihāre, avehāsakuṭiyā, sīsaghaṭṭāya, yassa vā heṭṭhā dabbasambhārādīnaṃ nikkhattattā aparibhogaṃ hoti, uparitalaṃ vā padarasañcitaṃ sudhādi-parikammakataṃ vā, tattha āhaccapādake nisīdantassa, yo ce tasmīṃ vehāsattṭhepi āhaccapādake tṭhito kiñci gaṇhāti vā laggati vā, yassa ca paṭāṇī dinnā hoti, pādasīsānaṃ upari āṇī pavesitā, tattha nisīdantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Saṅghiko vihāro, asīsaghaṭṭā vehāsakuṭi, heṭṭhā saparibhogaṃ, apaṭāṇidinne āhaccapādake nisīdanaṃ vā nipajjanaṃ vāti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānīti.

Vehāsakuṭisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Mahallakavīhārasikkhāpadavaṇṇanā

Navame mahallakanti sassāmikaṃ. Vihāranti ullittāvallittaṃ. Yāva dvārakosāti ettha dvārakoso nāma ukkaṭṭhaparicchena piṭṭhasaṅghāṭassa sāmantaṃ aḍḍhateyyahattho padeso. Aggaḷaṭṭhapanāyāti sakavāṭakassa dvārabandhassa niccalabhāvatthāya. Kavāṭaṇhi lahuparivattakaṃ vivaraṇakāle bhittiṃ āhanati, pidahanakāle dvārabandhaṃ. Tena āhanena bhitti kampati, tato mattikā calati, calitvā sithilā vā hoti patati vā, tenāha bhagavā “yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāyā”ti. Tattha kiñcāpi “idaṃ nāma kattabba”nti neva mātikāyaṃ, na padabhājane vuttaṃ, aṭṭhuppattiyaṃ pana “punappunaṃ chādāpesi, punappunaṃ lepāpesi”ti adhikārato yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāya punappunaṃ limpitaḥ vā lepāpetabbo vāti evamattho daṭṭhabbo. Āloka-sandhiparikammāyāti ettha āloka-sandhīti vātapānakavāṭakā vuccanti. Te vivaraṇakāle vidatthimattampi atirekampi bhittippadesaṃ paharanti, upacāro panettha sabbadisāsu labbhati, tasmā sabbadisāsu kavāṭavittārapamāṇo okāso āloka-sandhiparikammattāya limpitaḥ vā lepāpetabbo vāti ayamettha adhippāyo.

Evam lepakamme yaṃ kattabbaṃ, taṃ dassetvā idāni chadane kattabbaṃ dassetuṃ dvatticchadanassātiādīmāha. Tattha dvatticchadanassa pariyāyanti chadanassa dvattipariyāyaṃ, pariyāyaṃ vuccati parikkhepo, parikkhepadvayaṃ vā parikkhepattayaṃ vā adhiṭṭhātabbanti attho. Appaharite tṭhitenāti aharite tṭhiteṇa. Haritanti cettha sattadhaññādibhedam pubbaṇṇaṃ, muggamāsatilakulatthaalābukumbhaṇḍādibhedāñca aparāṇṇaṃ adhippetam. Yaṃ tasmīṃ khetṭe vuttaṃ na tāva sampajjati, vasse pana patite sampajjissati, tampi haritasāṅkameva gacchati. Tasmā tasmīṃ tṭhāvā adhiṭṭhahanto dukkaṭṭhaṃ āpajjati. Appaharite tṭhāvā adhiṭṭhahantassāpi ayaṃ paricchedo, piṭṭhivaṃsassa vā kūṭāgārathūpikāya vā passe nisinna puriso chadanamukhavaṭṭiantena olovento yasmīṃ bhūmibhāge tṭhitaṃ bhikkhuṃ passati, yasmiñca tṭhito taṃ upari nisinnakaṃ tatheva ullovento passati, tasmīṃ tṭhātabbaṃ, tassa anto aharitepi tṭhātuṃ na labhati. Tato ce uttarīti maggena chādiyamāne tiṇṇaṃ maggānaṃ, pariyāyena chādiyamāne tiṇṇaṃ pariyāyānaṃ upari iṭṭhakasilāsudhāhi chādiyamāne iṭṭhakasilāsudhāpiṇḍagaṇanāya, tiṇapaṇṇehi chādiyamāne paṇṇagaṇanāya ceva tiṇamuṭṭhigaṇanāya ca pācittiyaṃ.

Kosambiyam channattheram ārabba punappunam chādāpanalepāpanavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikam, tikapācittiyam, ūnadvattipariyāye atirekasaññino vematikassa vā dukkaṭam. Setavaṇṇādikaraṇe, dvattipariyāye vā ūnakadvattipariyāye vā, leṇaguhātiṇakuṭikādīsū, aññassatthāya, attano dhanena kārentassa, vāsāgāram ṭhapetvā sesāni adhiṭṭhahantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Mahallakavihāratā, attano vāsāgāratā, uttari adhiṭṭhānanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni sañcaritte vuttanayānevāti.

Mahallakavihārasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame jānam sappāṇakanti “sappāṇakam eta”nti disvā vā sutvā vā yena kenaci ākārena jānanto. Siñceyya vā siñcāpeyya vāti tena udakena sayam vā siñceyya, aññam vā āṇāpetvā siñcāpeyya. Tattha dhāram avicchinditvā siñcantassa ekasmiṃ ghaṭe ekāva āpatti, vicchindantassa payogagaṇanāya āpattiyo. Mātikam pamukham karoti, divasampi sandatu, ekāva āpatti. Tattha tattha bandhitvā aññato nentassa payogagaṇanāya āpattiyo. Bahukampi tiṇapaṇṇasākhādiṃ ekappayogena udake pakkhipantassa ekāva āpatti, ekekaṃ pakkhipantassa payogagaṇanāya āpattiyo. Idañca yaṃ evaṃ pakkhipiyamāne pariyādānam gacchati, āvilam vā hoti, yathā pāṇakā maranti, tādisaṃ sandhāya vuttam, na mahāudakam. Siñcāpane āṇattiyā dukkaṭam, ekāṇattiyā bahukampi siñcatu, āṇāpakassa ekameva pācittiyam.

Āḷaviyam āḷavake bhikkhū ārabba siñcanavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikam, appāṇake sappāṇakasaññino, ubhosu vematikassa dukkaṭam. Appāṇakasaññino, asañcicca assatiyā vā siñcantassa, ajānantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Udakassa sappāṇakatā, “siñcanena pāṇakā marissantī”ti jānam, tañca udakam tādiseva, vinā vadhakacetanāya yena kenaci karaṇīyena tiṇādīnam siñcananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana paṇṇattivajjam, ticittam, tivedananti.

Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhūtagāmaṇḍavaggo dutiyo.

3. Ovādavaggo

1. Ovādasikkhāpadavaṇṇanā

Ovādavaggassa paṭhame asammatoṭi yā aṭṭhaṅgasamannāgatassa bhikkhuno bhagavatā ṇatticatutthena kammena bhikkhunovādakasammuto anuññātā, tāya asammato. Ovadeyyāti bhikkhunisaṅgham vā sambahulā vā ekaṃ bhikkhunim vā “vassasatūpasampannāya bhikkhuniyā tadahupasampannassa bhikkhuno abhivādānam paccuṭṭhānam añjalikammaṃ sāmīcikammaṃ kātabba”nti ādike aṭṭha garudhamme ovādavasena osārento ovadeyya. Pācittiyanti ovādapariyosāne pācittiyam.

Sāvatthiyam chabbaggiye bhikkhū ārabba ovadanavatthusmiṃ paññattam, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikam, aññena vā dhammena bhikkhunīsū upasampannamattam vā ovadato dukkaṭam. Sammatassāpi tañce sammutikammaṃ adhammakammaṃ hoti, tasmim adhammakamme adhammakammasaññino vagge bhikkhunisaṅghe ovadato tikapācittiyam, tathā vematikassa dhammakammasaññino

cāti nava pācittiyāni, samaggepi bhikkhunisaṅghena vāti adhammakammavasena aṭṭhārasa. Sace pana taṃ dhammakammaṃ hoti, “dhammakamme dhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ samaggasaññī ovadatī”ti idaṃ avasānapadaṃ ṭhapetvā teneva nayena sattarasa dukkaṭāni, “samaggamhāyyā”ti ca vutte aññaṃ dhammaṃ, “vaggamhāyyā”ti ca vutte aṭṭha garudhamme bhaṇantassa, ovādañca aniyyātetvā aññaṃ dhammaṃ bhaṇantassa dukkaṭameva. Yo pana dhammakamme dhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ samaggasaññī ovadati, garudhammapāliṃ uddesaṃ deti, paripucchaṃ deti, “osārehi ayyā”ti vuccamāno osāreti, pañhaṃ puṭṭho katheti, bhikkhunīnaṃ suṇamānānaṃ aññassatthāya bhaṇati, sikkhamānāya vā sāmaṇeriyā vā bhaṇati, tassa, ummattakādīnañca anāpatti. Asammatatā, bhikkhuniyā paripuṇṇūpasampannatā, ovādasena aṭṭhagarudhammabhaṇananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni padasodhammasadisānevāti.

Ovādasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Atthaṅgasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye ovadeyyāti aṭṭhagarudhammehi vā aññena vā dhammena ovadantassa sammatassāpi pācittiyameva.

Sāvattiyaṃ āyasmantaṃ cūḷapanthakaṃ ārabha atthaṅgate sūriye ovadanavattthusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, sūriye atthaṅgate atthaṅgatasaññino vematikassa vā, ekatoupasampannaṃ ovadantassa ca dukkaṭaṃ. Purimasikkhāpade viya uddesādinayena anāpatti. Atthaṅgasūriyatā, paripuṇṇūpasampannatā, ovadananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni padasodhammasadisānevāti.

Atthaṅgasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Bhikkhunupassayasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye bhikkhunupassayanti bhikkhuniyā ekarattaṃ vasanaṭṭhānampi. Ovadeyyāti idha garudhammehi ovadantasseva pācittiyaṃ. Sace pana asammato hoti, dve pācittiyāni. Sace pana sūriyepi atthaṅgate ovadati, tīṇi honti. Sammatassa pana rattim ovadantassapi dve eva honti. Sammatattā hi bhikkhussa garudhammovādamūlakaṃ pācittiyaṃ natthi. Gilānāti na sakkoti ovādāya vā saṃvāsāya vā gantuṃ.

Sakkesu chabbaggiye bhikkhū ārabha bhikkhunupassayaṃ upasaṅkamtvā ovadanavattthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra samayā”ti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampannāya upasampannasaññino vematikassa vā, ekatoupasampannaṃ yena kenaci, itaraṃ aññena dhammena ovadantassa ca dukkaṭaṃ. Samaye, anupasampannāya, purimasikkhāpade viya uddesādinayena ca anāpatti. Upassayūpagamaṃ, paripuṇṇūpasampannatā, samayābhāvo, garudhammehi ovadananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāni, idaṃ pana kiriyaṃ hotīti.

Bhikkhunupassayasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Āmisasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe āmisahetūti cīvarādīnaṃ aññatarahetu. Bhikkhūti sammata bhikkhū idhādhīpetā. Pācittiyanti evarūpe bhikkhū avaṇṇakāmatāya evaṃ bhaṇantassa pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba “āmisahetu ovaḍanti”ti bhaṇanavattusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme tikapācittiyaṃ, adhammakamme tikadukkaṭṭaṃ, asammataṃ upasampannañca, anupasampannañca sammataṃ vā asammataṃ vā evaṃ bhaṇantassa dukkaṭṭameva. Tattha yo bhikkhu kāle sammutiṃ labhitvā sāmaṇerabhūmiyaṃ saṇṭhito, ayaṃ sammato nāma anupasampanno. Pakatiyā cīvarādīhetu ovaḍantaṃ pana evaṃ bhaṇantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannatā, dhammena laddhasammutitā, anāmisantarata, avaṇṇakāmatāya evaṃ bhaṇananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedanamevāti.

Āmisasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Cīvaradānasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame sāvatthiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba cīvaradānavattusmiṃ paññattaṃ, sesakathāmaggo panettha cīvarappaṭiggahaṇasikkhāpade vuttanayeneva veditabbo. Tatra hi bhikkhu paṭiggāhako, idha bhikkhunī, ayaṃ viseso, sesaṃ tādīsamevāti.

Cīvaradānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Cīvarasibbanasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe cīvaranti nivāsanapārūpanupagaṃ. Sibbeyya vā sabbāpeyyā vāti ettha sayāṃ sabbantassa sūciṃ pavesetvā pavesetvā nīharaṇe pācittiyaṃ, satakkhattumpi vijjhivā sakiṃ nīharantassa ekameva pācittiyaṃ. ‘Sibbā’ti vutto pana sacepi sabbaṃ sūcikammaṃ niṭṭhāpeti, āṇāpakassa ekameva pācittiyaṃ. Atha “yaṃ ettha cīvare kattabbaṃ, sabbaṃ taṃ tava bhāro”ti vutto niṭṭhāpeti, tassa ārāpathe ārāpathe pācittiyaṃ. Āṇāpakassa ekavācāya sambahulānīpi, punappunaṃ āṇattiyaṃ pana vattabbameva natthi.

Sāvatthiyaṃ udāyittheraṃ ārabba cīvarasibbanavattusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, sāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, ṇātikāya aññātikasaññino vā vematikassa vā, ekatoupasampannāya sabbantassa ca dukkaṭṭaṃ. Aññaṃ thavikādīparikkhāraṃ sabbantassa, ṇātikāya, sikkhamānasāmaṇerīnañca cīvarampi sabbantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Aññātikāya bhikkhuniyā santakatā, nivāsanapārūpanupagatā, vuttalakkaṇaṃ sibbaṃ vā sabbāpanaṃ vāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni sañcarittasadisānevāti.

Cīvarasibbanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame saṃvidhāyāti saṃvidahitvā, gamanakāle saṅketāṃ katvāti attho. Ekaddhānamagganti ekaṃ addhānasaṅkhātāṃ maggaṃ, ekato vā addhānamaggāṃ. Satthagamaṇīyoti satthena saddhiṃ gantabbo, sesaṃ uttānapadatthameva. Ayaṃ panettha vinicchayo - akappiyabhūmiyaṃ saṃvidahantassa saṃvidahanapaccayā tāva dukkaṭṭaṃ. Tattha ṭhapetvā bhikkhunupassayaṃ antarārāmaṃ āsanasālaṃ

titthiyaseyyaṇca sesā akappiyabhūmi, tattha tathvā saṃvidahantassāti attho. Saṃvidahitvā pana “ajja vā sve vā”ti niyamitaṃ kālaṃ visaṅketam akatvā, dvāravisaṅketam pana maggavisaṅketam vā katvāpi bhikkhuniyā saddhiṃ gacchantassa yāva āsannassāpi aññassa gāmassa “ayaṃ imassa upacāro”ti manussehi t̥hapitaṃ upacāraṃ na okkamati, tāva anāpatti. Taṃ okkamantassa pana paṭhamapāde dukkaṭam, dutiyapāde pācittiyam, iti gāmūpacārokkamanagaṇanāya pācittiyāni. Addhayojanātikkame pana gāme asati addhayojanagaṇanāya pācittiyam.

Sāvatthiyam chabbaggiye bhikkhū ārabba ekaddhānamaggappaṭipajjanavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra samayā”ti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyam, asaṃvidahite saṃvidahitasaññino vematikassa vā, yo ca bhikkhuniyā asaṃvidahantiyā kevalam attanāva saṃvidahati, tassa dukkaṭam. Samaye saṃvidahitvāpi gacchantassa, attanā asaṃvidahantassa, visaṅketena vā, āpadāsu gacchantassa, ummattakādīnaṇca anāpatti. Dvinnampi saṃvidahitvā maggappaṭipatti, avisaṅketatā, samayābhāvo, anāpadā, gāmantarokkamanam vā addhayojanātikkamo vāti imānettha pañca aṅgāni. Ekatoupasampannādīhi pana saddhiṃ mātugāmasikkhāpadena āpatti, addhānasamuṭṭhānam, kiriyaṃ, nosaññāvimokkham, acittakam, paṇṇattivajjam, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittam, tivedananti.

Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Nāvābhiruhasikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame saṃvidhāyāti kīlāpurekkhāro saṃvidahitvā, abhiruhanakāle saṅketam katvāti attho. Uddhamgāmininti kīlāvasena uddham nadiyā paṭisotaṃ gacchantiṃ. Adhogāmininti tatheva adho anusotaṃ gacchantiṃ. Yam pana titthappaṭipādanattham uddham vā adho vā haranti, ettha anāpatti. Aññatra tiriyaṃ taraṇāyāti upayogatthe nissakkavacanam, yā tiriyaṃ taraṇā, tam t̥hapetvāti attho. Pācittiyanti sagāmakatīrapassena gamanakāle gāmantaragaṇanāya, agāmakatīrapassena vā yojanavittatāya nadiyā majjhena vā gamanakāle addhayojanagaṇanāya pācittiyam, samudde pana yathāsukham gantum vaṭṭati.

Sāvatthiyam chabbaggiye bhikkhū ārabba nāvābhiruhanavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra tiriyaṃ taraṇāyā”ti ayamettha anupaññatti, sesam anantarasikkhāpade vuttanayeneva veditabbanti.

Nāvābhiruhasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Paripācitasikkhāpadavaṇṇanā

Navame bhikkhuniparipācitantī bhikkhuniyā paripācitam, neva tassa nāttano ñātakappavāritānam gihīnam santike bhikkhussa guṇam pakāsetvā “detha ayyassa, karoṭha ayyassā”ti evam nipphāditam laddhabbam katanti attho. Pubbe gihisamārambhāti ettha samārambhoti samāradham, paṭiyāditassetam nāmam. Gihīnam samārambho gihisamārambho, bhikkhuniyā paripācanato pubbe paṭhamataramyeva yam bhikkhūnam atthāya gihīnam paṭiyāditabhattam, ñātakappavāritānam vā santakam, tam t̥hapetvā aññam jānam bhuñjantassa pācittiyanti attho. Taṇca kho ajjhoharaṇagaṇanāya, paṭiggahaṇe panassa dukkaṭam.

Rājagahe devadattam ārabba bhikkhuniparipācitapiṇḍapātabhuñjanavatthusmiṃ

paññattaṃ, “aññatra pubbe gihisamārambhā”ti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, ekatoupasampannāya paripācitaṃ bhuñjantassa, aparipācite paripācitasaññino, ubhayattha vematikassa ca dukkaṭaṃ. Ubhayattha aparipācitasaññino, gihisamārambhe, sikkhamānasāmaṇerādīhi paripācite, pañca bhojanāni ṭhapetvā avasese, ummattakādīnañca anāpatti. Bhikkhuniyā paripācitatā, paripācitabhāvajānanaṃ, gihisamārambhābhāvo, odanādīnaṃ aññataratā, tassa ajjhoharaṇanti imānettha pañca aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasaasāni, idaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Paripācitasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Rahonisajjasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame sabbopi kathāmaggo dutiyaaniyate vuttanayeneva veditabbo. Idañhi sikkhāpadaṃ dutiyaaniyatena ca upari upanandassa catutthasikkhāpadena ca ekaparicchedaṃ, aṭṭhuppattivaseṇa pana visuṃ paññattanti.

Rahonisajjasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ovādavaggo tatiyo.

4. Bhojanavaggo

1. Āvasathasikkhāpadavaṇṇanā

Bhojanavaggassa paṭhame agilānenāti addhayojanampi gantuṃ samatthena. Ekoti ekadivasiko. Āvasathapiṇḍoti “imesaṃ vā ettakānaṃ vā”ti ekaṃ pāsaṇḍaṃ vā, “ettakamevā”ti evaṃ bhattaṃ vā anodissa sālādīsu yattha katthaci puññakāmehi paññattaṃ bhojanaṃ. Bhuñjitabboti ekakulena vā nānākulehi vā ekato hutvā ekasmiṃ vā ṭhāne, nānāṭhānesu vā “ajja ekasmiṃ, sve ekasmi”nti evaṃ aniyataṭṭhāne vā paññatto ekasmiṃ ṭhāne ekadivasameva bhuñjitabbo. Tato ce uttarīti dutiyadivasato paṭṭhāya tasmīṃ vā ṭhāne aññasmiṃ vā ṭhāne tesam santakassa paṭiggahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba anuvasitvā āvasathapiṇḍabhuñjanavattusmiṃ paññattaṃ, “agilānenā”ti ayamettha anupaññatti, sādāhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, gilānassa agilānasaññino vematikassa vā dukkaṭaṃ. Gilānassa gilānasaññino, yo ca sakīṃ bhuñjati, gacchanto vā antarāmagge ekadivasam, gataṭṭhāne ekadivasam, paccāgantopi antarāmagge ekadivasam, āgataṭṭhāne ekadivasam, gamissāmīti ca bhuñjitvā nikkhanto kenaci upaddavena nivattitvā khemabhāvaṃ ṇatvā gacchanto puna ekadivasam bhuñjati, yassa vā sāmikā nimantetvā denti, yo vā bhikkhūnaṃyeva uddissa paññattaṃ, na yāvadatthaṃ paññattaṃ, ṭhapetvā vā pañca bhojanāni aññaṃ bhuñjati, tassa ca, ummattakādīnañca anāpatti. Āvasathapiṇḍatā, agilānatā, anuvasitvā paribhojananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasikkhāpadasadisānīti.

Āvasathasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Gaṇabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye gaṇabhojaneti gaṇassa bhojane. Idha ca gaṇoti cattāro vā tatuttari vā bhikkhū, tesam nimantanato vā viññattito vā laddhe odanādīnaṃ pañcannaṃ bhojanānaṃ

aññatarabhojaneti attho. Tatthāyaṃ vinicchayo - sace hi koci cattāro bhikkhū upasaṅkamitvā yena kenaci vevacanena vā bhāsantarena vā pañcannaṃ bhojanānaṃ nāmaṃ gahetvā “odanena nimantemi, odanaṃ me gaṇhathā”tiādinaṃ nayena nimanteti, te ce evaṃ ekato vā nānāto vā nimantitā ekato vā nānāto vā gantvā ekato gaṇhanti, pacchā ekato vā nānāto vā bhuñjanti, gaṇabhojanaṃ hoti. Paṭiggahaṇameva hettha pamāṇaṃ. Sace odanādīnaṃ nāmaṃ gahetvā ekato vā nānāto vā viññāpetvā ca gantvā ca ekato gaṇhanti, evampi gaṇabhojanaṃ eva. Tassa duvidhassāpi evaṃ paṭiggahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ. Gilānasamayādīsu yadā pādānampi phalitattā na sakkā piṇḍāya carituṃ, ayaṃ gilānasamayo. Atthatakathinānaṃ pañca māsā, itaresaṃ kattikamāsoti ayaṃ cīvaradānasamayo. Yadā yo cīvare kariyamāne kiñcideva cīvare kattabbaṃ kammaṃ karoti, ayaṃ cīvarakārasamayo. Yadā addhayaṃjanampi gantukāmo vā hoti gacchati vā gato vā, ayaṃ addhānagamasamayo. Nāvābhiruhanasamayepi eseva nayo. Yadā gocaraḡame cattāro bhikkhū piṇḍāya caritvā na yāpenti, ayaṃ mahāsamayo. Yadā yokoci pabbajito bhaddena nimanteti, ayaṃ samaṇabhaddasamayo, etesu samayesu bhuñjituṃ vaṭṭati.

Rājagahe devadattaṃ ārabba viññāpetvā bhuñjanavattusmiṃ paññattaṃ, “aññatra samayā”ti ayamettha sattavidhā anupaññatti, sādhaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, nagaṇabhojane gaṇabhojanasaññissa vematikassa vā dukkaṭaṃ. Nagaṇabhojanasaññissa pana, ye ca dve tayo ekato gaṇhanti, bahūnaṃ piṇḍāya caritvā ekato bhuñjantānaṃ, niccabhattikādīsu, pañca bhojanāni ṭhapetvā sabbattha, ummattakādīnaṃ anāpatti. Gaṇabhojanatā, samayābhāvo, ajjhoharaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānevāti.

Gaṇabhojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Paramparabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye paramparabhojaneti gaṇabhojane vuttanayeneva pañcahi bhojanehi nimantitassa yena yena paṭhamāṃ nimantito, tassa tassa bhojanato uppaṭipāṭiyā vā avikappetvā vā parassa parassa bhojane. Tasmā yo bhikkhu pañcasu sahadhammikesu aññatarassa “mayhaṃ bhaddapaccāsaṃ tuyhaṃ dammī”ti vā “vikappemī”ti vā evaṃ sammukhā vā “itthannāmassa dammī”ti vā “vikappemī”ti vā evaṃ parammukhāvā paṭhamanimantanāṃ avikappetvā pacchā nimantitakule laddhabhikkhato ekasitthampi ajjhoharati, pācittiyaṃ. Samayā vuttanayā eva.

Vesāliyaṃ sambahule bhikkhū ārabba aññatra nimantitabhojanavattusmiṃ paññattaṃ, “aññatra samayā”ti ayamettha tividhā anupaññatti, parivāre pana vikappanampi gahetvā “catasso anupaññattiyo”ti vuttaṃ, asādhaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, naparamparabhojane paramparabhojanasaññino vematikassa vā dukkaṭaṃ. Naparamparabhojanasaññissa pana, yo ca samaye vā vikappetvā vā ekasamsaṭṭhāni vā dve tīṇi nimantanāni ekato vā katvā bhuñjati, nimantanappaṭipāṭiyā bhuñjati, sakalena gāmena vā pūgena vā nimantito tesu yatthakatthaci bhuñjati, nimantiyamāno vā “bhikkhaṃ gahessāmī”ti vadati, tassa, niccabhattikādīsu, pañca bhojanāni ṭhapetvā sabbattha, ummattakādīnaṃ anāpatti. Paramparabhojanatā, samayābhāvo, ajjhoharaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Paramparabhojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Kāṇamātāsikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe pūvehīti paheṇakatthāya paṭiyattehi atirasakamodakasakkhalikādīhi yehi kehici khajjakehi. Manthehīti pātheyyatthāya paṭiyattehi yehi kehici sattuttilataṇḍulādīhi. Dvattipattapūrāti mukhavatṭiyā heṭṭhimalekhaṃ anatikkantā dve vā tayo vā pattapūrā. Tato ce uttarīti saccepi tatiyaṃ pattaṃ thūpikataṃ gaṇhāti, mukhavatṭiyā heṭṭhimalekhato upariṭṭhitapūvagaṇanāya pācittiyaṃ. Dvattipattapūre paṭiggahetvāti ettha yena dve gahitā honti, tena bahi bhikkhuṃ disvā “ettha mayā dve pattapūrā gahitā, tvaṃ ekaṃ gaṇheyyāsi”ti vattabbaṃ, tenāpi aññaṃ passitvā “paṭhamam āgatena dve pattapūrā gahitā, mayā eko gahito, tvaṃ mā gaṇhī”ti vattabbaṃ. Yena paṭhamam eko gahito, tassāpi paramparārocane eseṇa nayo. Yena pana sayameva tayo gahitā, tena aññaṃ disvā “mā kho tvaṃ ettha paṭiggahaṇhīti vattabbaṃ, avadantassa dukkaṭam, taṃ sutvā gaṇhantassāpi dukkaṭameva. Tato nīharitvā bhikkhūhi saddhiṃ saṃvibhajitabbanti laddhaṭṭhānato sabbāsannaṃ āsanasālaṃ vā vihāraṃ vā yattha vā pana nibaddhaṃ paṭikkamati, tattha gantvā ekaṃ pattapūraṃ attano ṭhapetvā sesaṃ bhikkhusaṅghassa dātabbaṃ. Yathāmittaṃ pana dātuṃ na labbhati. Yena eko gahito, na tena kiñci akāmā dātabbaṃ, yathāruci kātabbaṃ.

Sāvatthiyaṃ sambahule bhikkhū ārabba na mattaṃ jānitvā paṭiggahaṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sādhaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, ūnakadvattipattapūre atirekasaññissa vematikassa vā dukkaṭam. Ūnakasaññissa pana, na paheṇakatthāya na pātheyyatthāya vā paṭiyattaṃ, tadatthāya paṭiyattasesakaṃ vā, gamane vā paṭippassaddhe, ñātakappavāritānaṃ vā dentānaṃ, attano dhanena gaṇhantassa, ummattakādīnaṃ anāpatti. Vuttalakkaṇapūvamanthatā, asesakatā, appaṭippassaddhagamanatā, anaññātakādītā, atirekappaṭiggahaṇanti imānettha pañca aṅgāni, samuṭṭhānādīni sañcarittasadisānevāti.

Kāṇamātāsikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Paṭhamapavāraṇāsikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame bhuttāvīti bhuttavā, yena pañcannaṃ bhojanānaṃ sāsapamattampi ajjhoharitaṃ, so evaṃ vuccati. Pavāritoti “asanaṃ paññāyati, bhojanaṃ paññāyati, hatthapāse ṭhito abhiharati, paṭikkhepo paññāyati”ti evaṃ pāḷiyaṃ vuttapañcaṅgavasena katappavāraṇo, katappaṭikkhepoti attho. Tattha yasma “asanaṃ paññāyati”ti iminā vipakatabhojano ‘pavārito’ti vutto. Yo ca vipakatabhojano, tena kiñci bhuttaṃ, kiñci abhuttaṃ, yañca bhuttaṃ, taṃ sandhāya ‘bhuttāvī’tipi saṅkhaṃ gacchati. Tasmā ‘bhuttāvī’tivacanena viṣuṃ kiñci atthasiddhiṃ na passāma, “dirattatiratta”ntiādīsu pana dirattādivacanāṃ viya pavāritapadassa parivārabhāvena byañjanasiliṭṭhatāya cetam vuttanti veditabbaṃ.

Pavāraṇaṅgesu pana asanaṃ paññāyatīti vipakatabhojanaṃ dissati, taṃ bhuñjamāno cesa puggalo hotīti attho. Bhojanaṃ paññāyatīti pavāraṇappahonakaṃ bhojanaṃ dissati, odanādīnaṃ ce aññataraṃ paṭikkhipitabbaṃ bhojanaṃ hotīti attho. Hatthapāse ṭhitoti pavāraṇappahonakaṃ ce bhojanaṃ gaṇhitvā dāyako aḍḍhateyyahatthappamāṇe okāse ṭhito hotīti attho. Abhiharatīti so ce dāyako tassa taṃ bhojanaṃ kāyena abhisamharatīti attho. Paṭikkhepo paññāyatīti paṭikkhepo dissati, taṃ ce abhihaṭṭaṃ so bhikkhu kāyena vā vācāya vā paṭikkhipatīti attho. Evaṃ pañcannaṃ aṅgānaṃ vasena pavārito hoti.

Tatrāyaṃ vinicchayo - ‘asana’ntiādīsu tāva yañca asnāti, yañca bhojanaṃ hatthapāse ṭhitena abhihaṭaṃ paṭikkhipati, taṃ odano kummāso sattu maccho maṃsanti imesaṃ aññatameva veditabbaṃ. Tattha odano nāma sāli vīhi yavo godhumo kaṅgu varako kudrūsakoti imesaṃ sattannaṃ dhaññānaṃ taṇḍule gahetvā “bhattaṃ pacāmā”ti vā “yāguṃ pacāmā”ti vā yaṃkiñci sandhāya pacantu, sace uṇhaṃ vā sītaṃ vā bhuñjantānaṃ bhojanakāle gahitagahitaṭṭhāne odhi paññāyati, odano hoti, pavāraṇaṃ janeti. Yo pana pāyāso vā ambilayāgu vā uddhanato otāritamattā abbhuṇhā sakkā hoti āvijjhitvā pivituṃ, sā yassa hatthena gahitokāsepi odhi na paññāyati, pavāraṇaṃ na janeti. Sace pana usumāya vigatāya ghanabhāvaṃ gacchati, odhiṃ dasseti, puna pavāraṇaṃ janeti, pubbe tanukabhāvo na rakkhati. Sacepi bahū paṇṇaphalakaḷīre pakkhipitvā muṭṭhimattāpi taṇḍulā pakkhittā honti, bhojanakāle ce odhi paññāyati, pavāraṇaṃ janeti. Ayāguke nimantane “yāguṃ dassāmā”ti bhatte udakakañjikakhīrādīni ākiritvā “yāguṃ gaṇhathā”ti denti, kiñcāpi tanukā hoti, pavāraṇaṃ janetiyeva. Sace pana pakkuthitesu udakādīsu pakkhipitvā pacitvā denti, yāgusaṅgahameva gacchati. Sace yāguyāpi sāsapamattampi macchamaṃsakkhaṇḍaṃ vā nhāru vā pakkhittaṃ hoti, pavāraṇaṃ janeti. Ṭhapetvā sānulomānaṃ vuttadhaññānaṃ taṇḍule aññehi veḷutaṇḍulādīhi vā kandaṃulaphalehi vā yehi kehici katabhattaṃ pavāraṇaṃ na janeti. Kummāso nāma yavehi kato. Aññehi pana muggādīhi katakummāso pavāraṇaṃ na janeti. Sattu nāma satta dhaññāni bhajjitvā kato. Antamaso kharapākabhajjitānaṃ vīhīnaṃ taṇḍule koṭṭetvā katacuṇṇampi kuṇḍakampi sattusaṅgahameva gacchati. Samapākabhajjitānaṃ pana ātapasukkhānaṃ kuṇḍakaṃ vā, ye keci taṇḍulā vā lājā vā, lājehi katabhattasattuādīni vā na pavārenti. Macchamaṃsesu sace yāguṃ pivantassa yāgusitthamattāneva dve macchakkhaṇḍāni vā maṃsakkhaṇḍāni vā ekabhājane vā nānābhājane vā denti, tāni ce akhādanto aññaṃ pavāraṇappahonakaṃ yaṃkiñci paṭikkhipati, na pavāreti. Tato ekaṃ khāditaṃ, ekaṃ hatthe vā patte vā hoti, sace aññaṃ paṭikkhipati pavāreti. Dvepi khādītāni honti, mukhe sāsapamattampi avasiṭṭhaṃ natthi, sacepi aññaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Yo pana akappiyamaṃsaṃ kuladūsanavejjakammauttarimanussadhammārocanasāditarūpiyādīhi nibbattaṃ akappiyabhojanañca aññaṃ kappiyaṃ vā akappiyaṃ vā khādanto paṭikkhipati, na pavāreti.

Evamañca asnāti, yañca bhojanaṃ hatthapāse ṭhitena abhihaṭaṃ paṭikkhipanto pavāraṇaṃ janeti, taṃ ñatvā idāni yathā āpajjati, tassa jānanatthaṃ ayaṃ vinicchayo veditabbo - “asanaṃ bhojana”nti ettha tāva yena ekasitthampi ajjhohaṭaṃ hoti, so sace pattamukhahatthesu yatthakatthaci bhojane sati sāpekkhova aññaṃ vuttalakkaṇaṃ bhojanaṃ paṭikkhipati, pavāreti. Sace pana nirapekkho hoti, yaṃ pattādīsu avasiṭṭhaṃ, taṃ na ca ajjhoharitukāmo, aññassa vā dātukāmo, aññatra vā gantvā bhuñjitukāmo, so paṭikkhipantopi na pavāreti. “Hatthapāse ṭhito”ti ettha pana sace bhikkhu nisinno hoti, ānisadassa pacchimantato paṭṭhāya, sace ṭhito, paṇhīnaṃ antato paṭṭhāya, sace nipanno, yena passena nipanno, tassa pārīmantato paṭṭhāya dāyakassa nisinnassa vā ṭhitassa vā nipannassa vā ṭhapetvā pasāritahatthaṃ yaṃ āsannataraṃ aṅgaṃ, tassa orimantena paricchinditvā aḍḍhateyyahattho ‘hatthapāso’ti veditabbo. Tasmīṃ ṭhatvā abhihaṭaṃ paṭikkhipantasseva pavāraṇā hoti, na tato paraṃ. ‘Abhiharatī’ti hatthapāsabbhantare ṭhito gahaṇatthaṃ upanāmeti. Sace pana anantaranisinnopi bhikkhu hatthe vā ādhārake vā ṭhitaṃ pattam anabhiharitvāva “bhattaṃ gaṇhathā”ti vadati, taṃ paṭikkhipato pavāraṇā natthi. Bhattapacchiṃ ānetvā purato bhūmiyaṃ ṭhapetvā

evaṃ vuttepi eseṃa nayo. Īsakaṃ pana uddharitvā vā apanāmetvā vā ‘gaṇhathā’ti vutte taṃ paṭikkhipato pavāraṇā hoti. Bhattapacchiṃ gahetvā parivisantassa añño “ahaṃ dhāressāmi”ti gahitamattameva karoti, parivesakoyeva pana taṃ dhāreti, tasmā sā abhihaṭṭāva hoti, tato dātukāmatāya gaṇhantaṃ paṭikkhipantassa pavāraṇā hoti. Sace pana parivesakena phuṭṭhamattāva hoti, itarova naṃ dhāreti, tato dātukāmatāya gaṇhantaṃ paṭikkhipantassa pavāraṇā na hoti. Kaṭacchunā uddhaṭṭe pana hoti, dvinnāṃ samabhārepi paṭikkhipanto pavāreṭiyeva. Anantarassa diyyamāne itaro pattaṃ pidahati, aññassa abhihaṭṭaṃ nāma paṭikkhittaṃ hoti, tasmā pavāraṇā natthi. ‘Paṭikkhepo’ti ettha vācāya abhihaṭṭe paṭikkhepo na ruhati, kāyena abhihaṭṭaṃ pana aṅgulicalanādinā kāyavikārena vā “alaṃ, mā dehī”tiādinā vacīvikārena vā paṭikkhipato pavāraṇā hoti.

Eko samaṃsakaṃ rasaṃ abhiharati, “rasaṃ paṭiggaṇhathā”ti vadati, taṃ sutvā paṭikkhipato pavāraṇā natthi. ‘Maṃsarasa’nti vutte pana paṭikkhipato pavāraṇā hoti. “Imaṃ gaṇhathā”ti vuttepi hotiyeva. Maṃsaṃ visuṃ katvā ‘maṃsarasa’nti vuttepi sace sāsapamattampi khaṇḍaṃ atthi, paṭikkhipato pavāraṇā hoti. Sace natthi, vaṭṭati. Kaḷīrapanasādīhi missetvā macchamaṃsaṃ pacanti, taṃ gahetvā “kaḷīrasūpaṃ gaṇhatha, panasabyañjanaṃ gaṇhathā”ti vadati, evampi na pavāreṭi. Kasmā? Apavāraṇārahassa nāmena vuttattā. “Macchamaṃsaṃ byañjana”nti vā “imaṃ gaṇhathā”ti vā vutte pana pavāreṭi, ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana samantapāsādikāyaṃ vutto. Gamaṇādīsu pana yasmiṃ iriyāpathe pavāreṭi, taṃ avikopenteneva bhuñjitabbaṃ.

Anatirittanti na atirittaṃ, na adhikanti attho. Taṃ pana kappiyakatādīhi sattahi vinayakammākārehi akataṃ vā gilānassa anadhikaṃ vā hoti. Tasmā padabhājane ‘akappiyakata’ntiādi vuttaṃ, tattha yaṃ phalaṃ vā kandaṃulādi vā pañcahi samaṇakappiyehi kappiyaṃ akataṃ, yañca akappiyamaṃsaṃ vā akappiyabhojanaṃ vā, etaṃ akappiyaṃ nāma, taṃ akappiyaṃ “alametaṃ sabba”nti evaṃ atirittaṃ kataṃ akappiyakatanti veditabbaṃ. Appaṭiggahitakatanti bhikkhunā appaṭiggahitaṃyeva purimanayena atirittaṃ kataṃ. Anuccāritakatanti kappiyaṃ kāretuṃ āgatena bhikkhunā īsakampi anukkhittaṃ vā anapanāmitaṃ vā kataṃ. Ahatthapāse katanti kappiyaṃ kāretuṃ āgatassa hatthapāsato bahi ṭhitena kataṃ. Abhuttāvinā katanti yo atirittaṃ karoti, tena pavāraṇappahonakaṃ bhojanaṃ abhuttaṃ kataṃ. Bhuttāvinā pavāritena āsanā vuṭṭhitena katanti idaṃ uttānameva. “Alametaṃ sabba”nti avuttanti vacībhedaṃ katvā evaṃ avuttaṃ hoti. Iti imehi sattahi vinayakammākārehi yaṃ atirittaṃ kappiyaṃ akataṃ, yañca pana na gilānātirittaṃ, tadubhayampi anatirittaṃ. Atirittaṃ pana tasseeva paṭipakkhanayena veditabbaṃ.

Apicettha bhuttāvinā kataṃ hotīti antamaso anantaranisinnassa pattato ekampi sitthaṃ vā maṃsahīraṃ vā khāditvā katampi bhuttāvinā kataṃ hoti, yo pātova evaṃ bhuttāvī pavārito nisīdatiyeva, so upakaṭṭhepi kāle abhihaṭṭaṃ piṇḍaṃ bhikkhunā upanītaṃ kappiyaṃ kātuṃ labhati. Sace pana tasmīṃ kappiye kate bhuñjantassa aññaṃ āmisāṃ ākiranti, taṃ so puna kātuṃ na labhati. Yañhi akataṃ, taṃ kātabbaṃ. Yena ca akataṃ, tena ca kātabbanti vuttaṃ, tasmā tasmīṃ bhājane kariyamāne paṭhamakatena saddhiṃ kataṃ hotīti taṃ kātuṃ na vaṭṭati. Aññaṃsmiṃ pana bhājane tena vā aññaṃ vā kātuṃ vaṭṭati. Evaṃ kataṃ paṭhamakatena missetvāpi bhuñjituṃ vaṭṭati, na kevalañca tassa yena pana kataṃ, taṃ ṭhapetvā aññaṃsaṃ pavāritānampi bhuñjituṃ vaṭṭati. Yathā pana akatena missaṃ na hoti, evaṃ

mukhañca hatthañca suddham katvā bhuñjitabbaṃ. Gilānātirittaṃ pana na kevalaṃ gilānassa bhuttāvasesameva, atha kho yaṃkiñci gilānaṃ uddissa “ajja vā sve vā yadā vā icchati, tadā khādissati”ti āhaṭaṃ, taṃ sabbaṃ ‘gilānātiritta’nti veditabbaṃ. Khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vāti yaṃkiñci yāvakālikaṃ. Khādeyya vā bhuñjeyya vā pācittiyanti ettha vuttanayena pavāritassa anatirittaṃ yaṃkiñci āmisam ajjhoharaṇatthāya paṭiggaṇhato gahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ sambahule bhikkhū ārabba aññatra bhuñjanavatthusmiṃ paññattaṃ, “anatiritta”nti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, yāmakālikādīni āhāratthāya gaṇhato, nirāmisāni ajjhoharato ca dukkaṭaṃ, tathā atiritte anatirittasaññino ceva vematikassa ca. Atirittasaññino pana, “atirittaṃ kārāpetvā bhuñjissāmī”ti gaṇhantassa, aññassatthāya gaṇhantassa, yāmakālikādīni tesam anuññātaparibhogavasena nirāmisāni paribhuñjantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Pavāritabhāvo, āmisassa anatirittatā, kālena ajjhoharaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Paṭhamapavāraṇāsikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Dutiyapavāraṇāsikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe abhihaṭṭhuṃ pavāreyyāti abhiharitvā “handā, bhikkhu khāda vā bhuñja vā”ti evaṃ pavāreyya. Jānanti sutvā vā disvā vā tassa pavāritabhāvaṃ jānanto. Āsādanāpekkhoti āsādanaṃ codanaṃ maṅkukaraṇabhāvaṃ apekkhamāno. Bhuttasmiṃ pācittiyanti ettha abhihāre tāva dukkaṭaṃ, sace so taṃ gaṇhāti, puna abhihāraṇakassa dukkaṭaṃ, tasmīṃ pana bhuñjante abhihāraṇakassa tassa ajjhohāre ajjhohāre dukkaṭaṃ, bhojanapariyosāne pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba anatiritteṇa bhojanena abhihaṭṭhuṃ pavāraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, pavārite pavāritasāññino pācittiyaṃ. Vematikassa, yāmakālikādīni āhāratthāya abhiharantassa, tesañca paṭiggahaṇaajjhohāresu, appavārite ca pavāritasāññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Appavāritasāññissa pana, yo ca atirittaṃ kārāpetvā deti, “kārāpetvā vā bhuñjāhī”ti deti, yo vā “aññassatthāya haranto gacchāhī”ti deti, yo ca yāmakālikādīni “sati paccaye paribhuñjāhī”ti deti, tassa, ummattakādīnañca anāpatti. Pavāritatā, pavāritasāññitā, āsādanāpekkhatā, anatiritteṇa abhihaṭṭhuṃ pavāraṇatā, bhojanapariyosānanti imānettha pañca aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Dutiyapavāraṇāsikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Vikālabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame vikāleti vigate kāle, majjhanhikātikkamanato yāva aruṇuggamanāti adhippāyo. Tasmā yo bhikkhu etasmiṃ antare yaṃkiñci vanamūlaphalaṃ upādāya āmaṃ vā pakkaṃ vā āmisasaṅkhepagataṃ khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā ajjhoharaṇatthāya paṭiggaṇhāti, tassa paṭiggahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ.

Rājagahe sattarasavaggiye bhikkhū ārabba vikāle bhojanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, yāmakālikādīni āhāratthāya paṭiggahaṇaajjhohāresu, kāle vikālasāññissa, vematikassa ca dukkaṭaṃ, kāle

kālasaññissa yāmakālikādīni sati paccaye paribhuñjantassa ummattakādīnañca anāpatti. “Anujānāmi, bhikkhave, romaṭṭhakassa romaṭṭhaṃ, na ca bhikkhave bahimukhadvārā nīharitvā ajjhoharitaṃ”nti anuññātanayena romaṭṭhakassāpi anāpatti. Vikālatā, yāvakālikatā, ajjhoharaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānīti.

Vikālabhojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Sannidhikāraśikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame sannidhikārakanti kāro karaṇaṃ kiriyāti atthato ekaṃ, sannidhi kāro assāti sannidhikāraṃ, sannidhikārameva sannidhikāraṃ, paṭiggahetvā ekarattiṃ vītināmitassetam nāmaṃ. Tasmā evaṃ sannidhikataṃ yaṃkiñci yāvakālikaṃ vā yāmakālikaṃ vā ‘ajjhoharissāmi’ti gaṇhantassa paṭiggahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ. Sacepi patto duddhoto hoti, yaṃ aṅguliyaṃ ghaṃsantassa lekhaṃ paññāyati, gaṇṭhikapattassa vā gaṇṭhikantare sneho pavittṭho hoti, yo uṇhe otāpentassa paggharati, uṇhayāguyā vā gahitāya sandissati, tādise pattepi punadivase bhuñjantassa pācittiyaṃ. Yaṃ pana bhikkhu nirapekkho sāmaṇerānaṃ pariccajivā tehi nihitaṃ labhitvā bhuñjati, taṃ vaṭṭati. Sayam paṭiggahetvā apariccattameva hi dutiyadivase kappiyabhojanaṃ bhuñjantassa pācittiyaṃ. Akappiyesu pana manussamaṃse thullaccayena saddhiṃ pācittiyaṃ, sesesu pana dukkaṭena saddhiṃ. Yāmakālikaṃ sati paccaye ajjhoharato pācittiyaṃ, āhāratthāya ajjhoharato dukkaṭena saddhiṃ. Yo pana pavārito hutvā anatirittakataṃ ajjhoharati, tassa sabbavikappesu aparampi pācittiyaṃ vaḍḍhati. Sace vikāle ajjhoharati, anatirittapaccayā sabbavikappesu anāpatti, sati paccaye vikālapaccayā yāmakālikādīsu ca anāpatti. Avasesesu vikālapaccayā pācittiyaṃ vaḍḍhatieva. Bhikkhusa pana sannidhi bhikkhuniyā vaṭṭati, bhikkhuniyā ca sannidhi bhikkhusa vaṭṭati, bhikkhunikkhandhake anuññātattā vaṭṭatīti.

Sāvattiyaṃ āyasmantaṃ belatṭhasīsaṃ ārabba sannidhikārabhojanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, sattāhakālika yāvajjivikānaṃ pana āhāratthāya paṭiggahaṇe ajjhohāre ca dukkaṭaṃ. Yathā cetāni āhāratthāya na kappanti, evaṃ yāvakālikādīhi saṃsaṭṭhānīpi, vuttañhetam “yāvakālikena, bhikkhave, yāmakālikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ kāle kappati, vikāle na kappati”tiādi. Tasmā sacepi taṃ taṃ tena tena saddhiṃ saṃsaṭṭhaṃ labhati, sace asambhinnarasam vā hoti sudhotam vā, yathā itarena saṃsaggo na paññāyati, attano kālānurūpena paribhuñjituṃ vaṭṭati.

Sace pana sambhinnarasam vā hoti duddhotam vā, na vaṭṭati. Yāvakālikañhi attanā saddhiṃ sambhinnarasāni tīṇīpi yāmakālikādīni attano sabhāvaṃ upaneti, yāmakālikaṃ dvepi sattāhakālikādīni attano sabhāvaṃ upaneti, sattāhakālikaṃ yāvajjivikameva attano sabhāvaṃ upaneti. Tasmā tena tadahupaṭiggahitena saddhiṃ tadahupaṭiggahitaṃ vā pure paṭiggahitaṃ vā yāvajjivikaṃ sattāhaṃ kappati, dvīhappaṭiggahitena chāhaṃ, tīhappaṭiggahitena pañcāhaṃ...pe... sattāhappaṭiggahitena tadaheva kappatīti veditabbaṃ. Tasmāyeva hi “sattāhakālikena, bhikkhave, yāvajjivikaṃ tadahupaṭiggahita”nti avatvā “paṭiggahitaṃ sattāhaṃ kappati”ti vuttaṃ. Kālayāmasattāhātikkamesu cettha vikālabhojana sannidhibhesajjasikkhāpadānaṃ vasena āpattiyo veditabbā, imesu pana catūsu kālikesu yāvakālikaṃ yāmakālikanti imameva dvayaṃ antovuṭṭhañceva sannidhikāraṇa, sattāhakālikaṃ yāvajjivikañca akappiyakuṭiyaṃ nikkhipitumpi

vaṭṭati, sannidhimpī na janeti. Akappiyakuṭiyam antovuṭṭhena pana tena saddhim itaradvayam tadahupaṭiggahitampi na vaṭṭati, mukhasannidhi nāma hoti, mahāpaccariyam pana antovuṭṭham hoti vuttam. Tattha nāmamattameva nānākaraṇam, āpatti pana dukkaṭameva. Tattha akappiyakuṭi nāma saṅghassa vā upasampannapuggalassa vā santakam vasanattāya katageham, tattha sahaseyyappahonake padese vuṭṭham yāvakālīkaṇca yāmakālīkaṇca saṅghikam vā upasampannapuggalassa vā santakam antovuṭṭham nāma hoti, tattha pakkam antopakkam nāma, yatha katthaci pana sayam pakkam sāmam pakkam nāma, tam sabbam anajjhoharaṇīyam. Tena tena saddhim saṃsaṭṭhampi tamgatikameva, sabbam ajjhoharantassa dukkaṭam. Tasmā antovuṭṭhaantopakkamocanattam bhagavatā catasso kappiyabhūmiyo anuññātā, tāsam vinicchayo samantapāsādikāyam vutto. Yatha panetā na santi, tattha anupasampannassa santakam katvā paribhuñjitum vaṭṭati. Sāmam pākampi punapākam vaṭṭati, asannidhikārake sannidhikāraṇasāñño, vematikassa vā dukkaṭam. Asannidhikāraṇasāñño, yāvakālīkādinī tīṇi nidahitvā sakam sakam kalam anatikkamitvā, yāvajjivikam sadāpi sati paccaye paribhuñjantassa, ummattakādīnaṇca anāpatti. Āmisam, sannidhibhāvo, tassa ajjhoharaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānevāti.

Sannidhikārasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Paṇītabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

Navame paṇītabhojanānīti paṇītasamsaṭṭhāni sattadhaññanibbattāni bhojanāni. Yathā hi ājaññayutto ratho ‘ājaññaratho’ti vuccati, evamidhāpi paṇītasamsaṭṭhāni bhojanāni paṇītabhojanānīti. Yehi pana paṇītehi samsaṭṭhāni, tāni ‘paṇītabhojanānī’ti vuccanti, tesam pabhedadassanattam seyyathidam sappi navanīṭantiādīmāha, tattha sappiādīni bhesajjasikkhāpade vuttalakkhaṇeneva veditabbāni. Macchādīsu pana sabbopi ‘odako’ti vuttalakkhaṇo maccho macchoyeva. Yesam pana maṃsam kappati, tesam maṃsaṇca khīradadhīni ca idhāhippetāni. Evarūpāni paṇītabhojanānīti yāni etehi sappiādīhi samsaṭṭhattā ‘paṇītabhojanānī’ti vuccanti, tathārūpāni paṇītabhojanāni. Agilānoti yassa tehi vināpi phāsu hoti. Attano atthāya viññāpetvāti ettha pana yo agilāno suddhāni sappiādīni bhesajjattāya viññāpeti, so mahānāmasikkhāpadena kāretabbo, macchādīni cattāri viññāpento sūpodanaviññattiyā kāretabbo, sappiādīhi samsaṭṭhabhojanāni viññāpento iminā kāretabbo. Tatrāyam vinicchayo - “sappinā bhattam dehi, sappim ākiritvā dehi, sappimissakam katvā dehi, saha sappinā dehi, sappiṇca bhattaṇca dehi”ti evam viññāpentassa tāva viññattiyā dukkaṭam, paṭiggahaṇe dukkaṭam, ajjhoharaṇe ajjhoharaṇe pācittiyam. “Sappibhattam dehi”ti vutte pana yasmā sālibhattam viya sappibhattam nāma natthi, tasmā sūpodanaviññattiyā dukkaṭameva hoti. Sace pana “sappinā bhattam dehi”ti vutte bhattam datvā “sappim katvā bhuñjāhi”ti navanīṭakhīrādīni vā kappiyabhaṇḍam vā deti “iminā sappim gahetvā bhuñjāhi”ti, yathāvatthukameva. “Gosappinā bhattam dehi”ti vutte pana gosappim vā detu, tasmim asati purimanayena navanīṭādīni vā, gāvimyeva vā detu “ito sappinā bhuñjāhi”ti, yathāvatthukameva. Sace pana “gosappinā dehi”ti yācito ajikāsappiādīhi deti, visaṇketam. Evañhi sati aññaṇam yācitenā aññaṇam dinnam nāma hoti, tasmā anāpatti, esa nayo “ajikāsappinā dehi”tiādīsupi. “Kappiyasappinā dehi”ti vutte akappiyasappinā deti, visaṇketameva. “Akappiyasappinā dehi”ti vutte akappiyasappināva deti, paṭiggahaṇepi paribhogepi dukkaṭameva. Iminā nayena

sabbapadesu vinicchayo veditabbo. Sace pana sabbehipi sappiādīhi ekaṭṭhāne vā nānāṭṭhāne vā viññāpetvā paṭiladdhaṃ ekato sambhinnarasaṃ katvā tato kusaggena ekabindumpi ajjhoharati, nava pācittiyāni.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba paṇītabhojanaviññattivatthusmiṃ paññattaṃ, “agilāno”ti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, gilānassa agilānasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Gilānasaññissa, gilānakāle viññāpetvā agilānassa bhuñjato, gilānassa sesake, ñātakappavāritaṭṭhānato, aññassatthāya viññatte, attano dhanena gahite, ummattakādīnañca anāpatti. Paṇītabhojanatā, agilānatā, kataviññattiyā paṭilābho, ajjhoharaṇanti imānettha cattāri aṅgāni. Addhānasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Paṇītabhojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Dantaponasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame adinnanti kāyena vā kāyappaṭibaddhena vā gaṇhantassa hatthapāse ṭhatvā kāyakāyappaṭibaddhanissaggiyānaṃ aññatarena na dīnaṃ, appaṭiggahitakassettaṃ nāmaṃ. Appaṭiggahitakañhi bhikkhuno attano santakampi ajjhoharituṃ na vaṭṭati. Paṭiggahitaṃ antamaso vissāsikasantakampi vaṭṭati, tassa lakkhaṇaṃ vuttavipallāsenā veditabbaṃ. Sace hi yo koci anupasampanno antamaso tiracchānopi bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā hatthapāse ṭhito kāyādīnaṃ aññatarena deti, tañce bhikkhunā yena kenaci sarīrāvayavena vā, tappaṭibaddhena vā, saṃhārimena ca antamaso mañcenāpi, dhāretuṃ samatthena ca antamaso atathajātakarukkhaṇṇenāpi, sūciyā parāmaṭṭhamattenāpi paṭiggahitaṃ, paṭiggahitameva hoti. Paṭibaddhappaṭibaddhaṃ nāma idha natthi, yampi natthukaraṇiyā diyyamānaṃ nāsikāya, akallako vā mukhena paṭiggaṇhāti, sabbaṃ vaṭṭati, ābhogamattameva hettha pamāṇaṃ. Pubbābhoge ca sati pacchā niddāyantassa patte dinnampi hatthapāse sati paṭiggahitameva hoti. Yampi “pattena paṭiggaṇhissāmī”ti nisinnasseva hatthe patati, taṃ vaṭṭatiyeva. Abhihaṭabhājanato patitarajampi vaṭṭati, tattha ṭhitanisinnanipannānaṃ pavāraṇāsikkhāpade vuttanayeneva hatthapāso veditabbo.

Sace pana dāyakappaṭiggāhakesu eko ākāse hoti, eko bhūmiyaṃ, bhūmaṭṭhassa sīsena ākāsaṭṭhassa ca ṭhapetvā dātuṃ vā gahetuṃ vā pasāritahatthaṃ yaṃ āsannataraṃ aṅgaṃ, tassa orimantena hatthapāsappamāṇaṃ paricchinditabbaṃ. Sacepi eko kūpe hoti, eko kūpataṭe, eko vā rukkhe, eko pathaviyaṃ, vuttanayeneva hatthapāsappamāṇaṃ paricchinditabbaṃ. Tasmim ṭhatvā sacepi dve tayo vā sāmaṇerā yaṃ majjhimo puriso ukkhipituṃ sakkoti, evarūpaṃ bhāraṃ pavaṭṭentā bhikkhuno bhūmiyaṃ ṭhapitahatthaṃ āropenti, ukkhipitvā vā bhikkhuno pasāritahatthe ekadesenāpi ṭhapenti, taṃ paṭiggahitameva hoti. Yaṃ pana piṇḍāya carantassa patte rajaṃ patati, taṃ appaṭiggahitameva hoti, tasmā paṭiggahetvā vā bhikkhā gaṇhitabbā. Appaṭiggahetvā gaṇhantassa vinayadukkaṭaṃ, taṃ pana puna paṭiggahetvā bhuñjantassa anāpatti. Sace “paṭiggahetvā dethā”ti vutte vacanaṃ assutvā vā anādiyitvā vā bhikkhaṃ dentiyeva, vinayadukkaṭā muccati, puna paṭiggahetvā aññā bhikkhā paṭiggahetabbā. Sace mahāvāto tato tato rajaṃ pātetī, na sakkā hoti bhikkhaṃ gahetuṃ, “anupasampannassa dassāmī”ti suddhacittena ābhogaṃ katvā gaṇhituṃ vaṭṭati. Taṃ anupasampannassa datvā puna tena dīnaṃ

vā tassa vissāsenā vā paṭiggahetvā bhuñjitum vaṭṭati. Assukheḷasiṅghāṇikādīsu yaṃ ṭhānato cavitvā hatthe vā patte vā patati, taṃ paṭiggahetabbāṃ, aṅgalaggaṃ paṭiggahitameva. Patantampi vocchinnañce antarā na gahetabbāṃ, uggahitakaṃ nāma hoti, taṃ pacchā paṭiggahitampi na vaṭṭati. Yaṃ pana bhesajjaṃ vā mūlaphalaṃ vā mātādīnaṃ atthāya gahetvā chāyatthāya vā phalinisākhāṃ ukkhipitvā gacchati, tato yaṃ icchati, taṃ puna paṭiggahetvā paribhuñjitum vaṭṭati. Yo pana tattha jātakaphalinisākhāya vā vallyā vā gahetvā cāleti. Tassa tato laddhaṃ phalaṃ na vaṭṭati, durupaciṇṇadukkaṭaṇca āpajjati, aññassa taṃ vaṭṭati, phalirukkaṃ pana apassayitum vā ālambitum vā vaṭṭati, paṭiggahetvā ṭhapite yaṃ aññaṃ aṅkurādi uppajjati, paṭiggahitameva taṃ. Yāva hi hatthato mutte nirapekkho na hoti, nirapekkhatāya vā hatthato na muccati, tāva na paṭiggahaṇaṃ vijahati, ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana samantapāsādikāyaṃ vutto.

Mukhadvāranti galanāḷikaṃ. Mukhena vā hi pavitṭhaṃ hotu, nāsikāya vā, galena ajjhoharaṇīyatāya sabbampi taṃ mukhadvāraṃ pavesitameva hoti. Āhāranti yaṃkiñci yāvakālikaṃ vā yāmakālikaṃ vā sattāhakālikaṃ vā yāvajīvikaṃ vā. Sabbañhetam ajjhoharaṇīyattā ‘āhāro’ti vuccati, tattha sabbampi dhaññaṃ vā dhaññānulomaṃ vā tālanāḷikerapanasalabujaalābukumbhaṇḍapussaphalatipusaphalaeḷālukasāṅkhātāṃ navavidhaṃ mahāphalañceva aparāṇaṇca, yañcaññaṃ vanamūlapattapupphaphalādi āhāratthaṃ pharati, taṃ sabbāṃ yāva majjhanhikakālo, tāva paribhuñjitabbato yāvakālikaṃ nāma. Ambapānaṃ jambupānaṃ cocapānaṃ mocapānaṃ madhukapānaṃ muddikapānaṃ sālūkapānaṃ phārusakapānanti imāni atṭha pānāni, yāni ca tesāṃ anulomāni vettatintiṇikaṃātuluṅgakapitṭhakosambakaramandādikhuddakaphalapānāni, etāni sabbāni anupasampannehi sītodakena madditvā katāni ādiccapākāni vā yāva rattiyaṃ pacchimayāmaṃ nidahitvā paribhuñjitabbato yāmakālikāni nāma. Avasesesu anuññātaphalapattapuppharasesupi eseva nayo. Sappiādīni pañca bhesajjāni sattāhaṃ nidahitvā paribhuñjitabbato sattāhakālikāni nāma. Idaṃ pana yāvakālikādittayaṃ kālavimuttaṇca udakaṃ ṭhapetvā avasesamūlaphalāphalādi yaṃ neva khādanīyatthaṃ na bhojanīyatthaṃ pharati, taṃ yāvajīvaṃ nidahitvā sati paccaye paribhuñjitabbato yāvajīvikaṃ nāma. Āhareyyāti paveseyya. Aññatra udakadantaponāti idaṃ anāhārepi udake āhārasaññāya, dantapone ca “mukhadvāraṃ āhaṭaṃ ida”nti saññāya kukkucāyāntānaṃ kukkucavinodanattāṃ vuttaṃ. Udakañhi yathāsukhaṃ pātuṃ, dantakaṭṭhaṇca dantaponaparihogena paribhuñjitum vaṭṭati. Ṭhapetvā pana idaṃ dvayaṃ avasesaṃ ajjhoharaṇatthāya gaṇhato gahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ, sacepi dantakaṭṭharaso ajānantassa anto pavisati, pācittiyameva.

Vesāliyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba adinnaṃ āhāraṃ āharaṇavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra udakadantaponā”ti ayamettha anupaññatti, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, paṭiggahitake appaṭiggahitasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Paṭiggahitasaññissa, udakadantapone, cattāri mahāvikaṭāni sati paccaye asati kappiyakārake sāmāṃ gahetvā paribhuñjantassa, ummattakādīnaṇca anāpatti. Ettha dubbacopi asamatthopi kappiyakārako asantapakkheyyeva tiṭṭhati, chārikāya asati sukkhadāruṃ jhāpetvā, tasmiṇca asati alladāruṃ rukkhato chinditvāpi kātuṃ, mattikatthāya ca pathaviṃ khaṇitumpi vaṭṭati, idaṃ pana catubbidhampi mahāvikaṭaṃ kālodissaṃ nāma sappadaṭṭhakkaṇeveya

sāmaṃ gahetuṃ vaṭṭati, aññadā paṭiggāhāpetvā paribhuñjitabbaṃ.
Appaṭiggahitakatā, ananuññātātā, dhūmādiabbohārikābhāvo, ajjhoharaṇanti
imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānīti.

Dantaponasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhojanavaggo catuttho.

5. Acelakavaggo

1. Acelakasikkhāpadavaṇṇanā

Acelakavaggassa paṭhame etesaṃ acelakādīnaṃ aññatitthiyānaṃ yaṃkiñci āmisāṃ
ekappayogena dentassa ekaṃ pācittiyaṃ, avacchinditvā avacchinditvā dentassa
payoge payoge pācittiyaṃ.

Vesāliyaṃ āyasmantaṃ ānandaṃ ārabba paribbājikāya dve pūve dānavatthusmiṃ
paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, udakadantaponāṃ
dentassa, atitthiye titthiyasaññissa, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Atitthiye
atitthiyasaññissa, anupasampanna dāpentassa, tesāṃ santike bhājanaṃ
nikkhipitvā “idaṃ gaṇhathā”ti bhaṇantassa, tesāṃ vā nikkhittabhājane dentassa,
bāhiralepaṃ dentassa, ummattakādīnañca anāpatti. Aññatitthiyatā, ananuññātātā,
ajjhoharaṇiyaṃ ajjhoharaṇatthāya sahatthā anikkhittabhājane dānanti imānettha tīṇi
aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānīti.

Acelakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Uyyojanasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye dāpetvā vā adāpetvā vāti yaṃkiñci āmisāṃ dāpetvā vā na dāpetvā vā.
Uyyojeyyāti mātugāmena saddhiṃ hasanakīḷanarahonisajjādīni kattukāmo
‘gacchā’tiādīni vatvā uyyojeyya. Etadevāti etaṃ anācārameva paccayaṃ karitvā, na
aññaṃ patirūpaṃ kāraṇaṃ. Pācittiyanti uyyojanamatte tāva dukkaṭaṃ, yadā panassa
so dassanūpacāraṃ vā savanūpacāraṃ vā ekena pādena vijahati, aparaṃ dukkaṭaṃ,
dutiya vijahite pācittiyaṃ. Ettha ca dassanūpacārassa ajjhokāse ṭhatvā
dvādasahatthappamāṇaṃ, tathā savanūpacārassa. Sace pana antarā
kuṭṭadvārapākārādayo honti, tehi antaritabhāvoyeva upacārātikkamo.

Sāvatthiyaṃ upanandaṃ ārabba uyyojanavatthusmiṃ paññattaṃ,
sādhāraṇapaññatti, uyyojanāṇattikāya sāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne
tikadukkaṭaṃ, ubhinnaṃpi kalisāsanāropane dukkaṭameva, “ubho ekato na
yāpessāmā”ti evamādīhi patirūpakāraṇehi uyyojentassa, ummattakādīnañca
anāpatti. Anācāraṃ ācaritukāmatā, tadatthameva upasampannassa uyyojanaṃ,
evaṃ uyyojitassa upacārātikkamoti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni
adinnādānasadisānīti.

Uyyojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Sabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye saha ubhohi janehīti sabhojanaṃ, tasmīṃ sabhojane. Atha vā sabhojaneti
sabhoge, rāgapariyuṭṭhitapurisassa hi itthī bhogo, itthiyā ca puriso, tenevassa
padabhājane “itthī ceva hoti, puriso cā”tiādi vuttaṃ. Anupakhajja nisajjaṃ

kappeyyāti anupavisitvā nisīdeyya, yaṃ tasmim̐ kule sayanigharaṃ, tassa mahācatussālādīsu katassa mahallakassa piṭṭhasaṅghāṭato hatthapāsāṃ vijahitvā antosayanassa āsanne ṭhāne, khuddakassa vā vemajjhaṃ atikkamitvā nisīdeyyāti attho, evaṃ nisinnassa pācittiyaṃ.

Sāvattthiyaṃ upanandaṃ ārabba anupakhajja nisajjanavatthusmim̐ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, asayanighare sayanigharasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Nasayanigharasaññissa, vuttalakkaṇaṃ padesaṃ anatikkamitvā nisinnassa, bhikkhusmim̐ dutiyake sati, ubhosu nikkhantesu vā, vītarāgesu vā nisīdantassa, ummattakādīnaṃ anāpatti. Avītarāgajāyampatikānaṃ sannihitatā, sayanigharatā, dutiyassa bhikkhuno abhāvo, anupakhajja nisīdananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisānīti.

Sabhojanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4-5. Rahopaṭicchanna-rahonisajjasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthapañcamāni sāvattthiyaṃ upanandaṃ ārabba paṭicchannāsane ca, raho ca nisajjanavatthusmim̐ paññattāni, sādharmaṇapaññattiyo, etesampi samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisāneva. Seso kathānayo aniyatadvaye vuttanayeneva veditabbo.

Rahopaṭicchanna-rahonisajjasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Cārittasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe nimantitoti pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarena nimantito. Sabhatto samānoti teneva nimantanabhattena sabhatto samāno. Santaṃ bhikkhuṃ anāpucchāti antoupacārasīmāya dassanūpacāre bhikkhuṃ disvā yaṃ sakkā hoti pakativacanena āpucchitum̐, tādisaṃ “ahaṃ itthannāmassa gharaṃ gacchāmi”ti vā “cārittaṃ āpajjāmi”ti vā īdisena vacanena anāpucchitvā. Purebhattaṃ vā pacchābhattaṃ vāti yena bhattena nimantito, tasmim̐ bhutte vā abhutte vā. Kulesu cārittaṃ āpajjeyyāti yasmim̐ kule nimantito, tato aññāni kulāni paviseyya. Aññatra samayā pācittiyanti sace so bhikkhu vuttalakkaṇaṃ duvidhampi samayaṃ ṭhapetvā avītivatte majjhanhike aññaṃ kulaṃ pavisati, athassa gharūpacārokkamane dukkaṭaṃ, paṭhamapādena ummāraṃ atikkamantassa aparaṃpi dukkaṭaṃ, dutiyapādena atikkame pācittiyaṃ.

Rājagahe upanandaṃ ārabba cārittāpajjanavatthusmim̐ paññattaṃ, “santaṃ bhikkhuṃ, anāpucchā, purebhattaṃ pacchābhattaṃ, aññatra samayā”ti ayamettha catubbidhā anupaññatti, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, animantite nimantitasaññissa, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Tasmim̐ animantitasaññissa, samaye santaṃ bhikkhuṃ āpucchitvā, asantaṃ bhikkhuṃ anāpucchitvā pavisato, aññassa gharena vā gharūpacārena vā maggo hoti, tena gacchato, antarārāmabhikkhunupassayatitthiyaseyyapaṭikkamanabhattiyagharāni gacchato, āpadāsu, ummattakādīnaṃ anāpatti. Pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarena nimantanasādiyaṃ, santaṃ bhikkhuṃ anāpucchā, bhattiyagharato aññagharappavisanaṃ, majjhanhikānatikkamo, samayassa vā āpadānaṃ vā abhāvoti imānettha pañca aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Cārittasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Mahānāmasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame catumāsappaccayapavāraṇāti cattāro māse gilānappaccayapavāraṇā, sabbañcetaṃ vatthuvasena vuttaṃ. Ayaṃ panettha attho - catumāsapavāraṇā vā hotu, punapavāraṇā vā, niccapavāraṇā vā, sabbāpi sādītābā, “idāni mama rogo natthī”ti na paṭikkhipitābā, “roge pana sati viññāpessāmī”ti adhvāsetābāti. Tato ce uttari sādīyeyyāti ettha sace tattha rattīhi vā bhesajjehi vā paricchedo kato hoti “ettakāyeva rattiyo, ettakāni vā bhesajjāni viññāpetābānī”ti, atha tato rattipariyantato vā bhesajjapariyantato vā uttari, na bhesajjakaraṇīyena vā bhesajjaṃ, aññabhesajjakaraṇīyena vā aññaṃ bhesajjaṃ viññāpentassa pācittiyaṃ.

Sakkesu chabbaggiye ārabha bhesajjaviññāpanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, natatuttari tatuttarisaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Natatuttari natatuttarisaññissa, yehi bhesajjehi pavārito, tato aññehi vā adhikatarehi vā atthe sati, yāsu ca rattīsu pavārito, tā atikkamitvāpi atthe sati yathābhūtaṃ ācikkhitvā viññāpentassa, ye ca ñātake vā puggalikappavāraṇāya pavārite vā ariyāntapavāraṇāya vā pavārite, aññassa vā atthāya, attano vā dhanena viññāpenti, tesāṃ, ummattakādīnaṃ anāpatti. Saṅghapavāraṇatā, tato bhesajjaviññatti, agilānatā, pariyaṇatātikkaṃ imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni saṅgarittasādisānīti.

Mahānāmasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Uyyuttasenāsikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame uyyuttanti katauyyogaṃ, gāmato nikkhantanti attho. Senanti caturaṅginim. Aññaṭṭa tathārūpappaccayāti tathārūpe kāraṇe asati kevalaṃ senaṃ dassanattāya gacchato pade pade dukkaṭaṃ, dassanūpacāre ṭhatvā passato pācittiyaṃ. Dassanūpacāro nāma yattha ṭhito passati, taṃ pana vijahitvā punappunaṃ passato payoge payoge pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabha senādassanavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññaṭṭa tathārūpappaccayā”ti ayamettha anupaññatti, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, hatthiādīsu ekamekaṃ dassanāya gamane vuttanayeneva dukkaṭaṃ, tathā anuyyutte uyyuttasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Anuyyuttasaññino pana, ārame ṭhatvā attano ṭhitokāsaṃ āgataṃ, paṭipathaṃ āgacchantañca passato, tathārūpappaccaye, āpadāsu, ummattakādīnaṃ anāpatti. Uyyuttasenāṃ dassanattāya gamanaṃ, anuññātokāsato aññaṭṭa dassanaṃ, tathārūpappaccayassa āpadāya vā abhāvoti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasādisāni, idaṃ pana lokavajjaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Uyyuttasenāsikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Senāvāsasikkhāpadavaṇṇanā

Navame tato ce uttarīti tirattato uttari catutthadivase atthaṅgate sūriye senāya tiṭṭhatu vā nisīdatu vā sayatu vā, sacepi ākāse iddhiyā kañci iriyāpathaṃ kappeti, pācittiyameva.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabha atirekatirattaṃ senāya vasanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, ūnakatiratte atirekasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Ūnakasaññissa, tatiyāya rattiya purāruṇā

nikkhamitvā puna vasato, gilānassa vā gilānakaraṇīyena vā vasato,
paṭisenāruddhāya senāya, kenaci palibuddhassa, āpadāsu, ummattakādīnañca
anāpatti. Tirattātikkamo, senāya sūriyassa atthaṅgamo, gilānatādīnaṃ abhāvoti
imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānevāti.

Senāvāsasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Uyyodhikasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame uggantvā uggantvā ettha yujjhantīti uyyodhikaṃ, sampahāraṭṭhānassetam
nāmaṃ. Balassa aggaṃ jānanti etthāti balaggaṃ, balagaṇanaṭṭhānanti attho. Senāya
viyūhaṃ senābyūhaṃ, senānivesassetam nāmaṃ. Anīkassa dassanaṃ
anīkadassanaṃ. Anīkaṃ nāma “dvādasapuriso hatthī, tipuriso asso, catuppuriso
ratho”tiiminā lakkhaṇena tayo hatthī pacchimakaṃ hatthānīkaṃ,
assānīkarathānīkesupi eseṇa nayo. Cattāro pana āvudhahatthā purisā pacchimakaṃ
pattānīkaṃ. Etesu yaṃkiñci dassanāya gacchato pade pade dukkaṭaṃ,
dassanūpacāre ṭhatvā passato pācittiyaṃ, upacāraṃ pana vijahitvā punappunaṃ
passato payoge payoge pācittiyaṃ. Sesam uyyuttasenāsikkhāpade vuttanayeneva
veditabbaṃ, āpattibhedo panettha natthevāti.

Uyyodhikasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Acelakavaggo pañcama.

6. Surāpānavaggo

1. Surāpānasikkhāpadavaṇṇanā

Surāpānavaggassa paṭhame surāmerayapāneti ettha piṭṭhādīhi kataṃ majjaṃ surā,
pupphādīhi kato āsavo merayaṃ, tadubhayampi bījato paṭṭhāya kusaggenāpi pivato
payoge payoge pācittiyaṃ.

Kosambiyaṃ sāgatattheraṃ ārabha majjapivanavatthusmiṃ paññattaṃ,
sādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, amajje majjasaññissa, vematikassa
vā dukkaṭaṃ. Amajjasaññissa, amajjaṃ majjavaṇṇagandharasaṃ loṇasovīraṃ vā
suttaṃ vā pivato, vāsaggāhāpanatthaṃ īsakaṃ majjaṃ pakkipitvā sūpādīni pacanti,
tesu sūpasampākādīsu, āmalakarasādīhi amajjaṃ majjasadisam ariṭṭhaṃ karonti,
taṃ pivato, ummattakādīnañca anāpatti. Majjabhāvo, tassa pānañcāti imānettha dve
aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisāni, idaṃ pana lokavajjaṃ, akusalacittaṃ,
tivedananti.

Surāpānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Aṅgulipatodakasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye aṅgulipatodaketi aṅgulīhi upakacchakādighaṭṭanaṃ vuccati, apica yena kenaci
sarīrāvayavena hasādhippāyassa upasampannaṃ phusato pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabha aṅgulipatodakena hasanavatthusmiṃ paññattaṃ,
sādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ, idha
pana bhikkhunīpi bhikkhussa, bhikkhu ca bhikkhuniyā anupasampanno eva,

kāyappaṭibaddhādīsu sabbattha dukkaṭameva. Na hasanādhippāyassa, sati karaṇīye āmasato, ummattakādīnañca anāpatti. Hasādhippāyatā, upasampannassa kāyena kāyāmasananti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisānevāti.

Aṅgulipatodakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Hasadhammasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye udaye hasadhammeti udakakīlā vuccati. Tasmā yo bhikkhu uparigopphake udayekeyeva gacchanto hasādhippāyo nimujjati vā ummujjati vā, tassa nimujjanādīnaṃ atthāya otarantassa hatthavāre padavāre dukkaṭaṃ, nimujjanummujjanesu payoge payoge pācittiyaṃ, nimujjitvā antoudakeyeva gacchantassa hatthavārapadavāresu, tarantassa vā yena yena aṅgena tarati, tassa tassa payoge payoge pācittiyaṃ.

Sāvattthiyaṃ sattarasavaggiye bhikkhū ārabba udaye kīlanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, udaye ahasadhamme hasadhammasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ, tathā nāvāya kīlato hatthena vā pādena vā kaṭṭhena vā kathalāya vā udakaṃ paharato, bhājanagataṃ udakaṃ vā kañjikādīni vā cikkhallaṃ vā khipanakīlāya kīlato dukkaṭaṃ. Atthajotakaṃ pana akkharāṃ chindituṃ vaṭṭati. Na hasādhippāyassa, sati karaṇīye otaritvā nimujjanādīni karontassa, pāraṃ gacchato, āpadāsu, ummattakādīnañca anāpatti. Uparigopphakatā, hasādhippāyena kīlananti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisānīti.

Hasadhammasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Anādariyasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe anādariyeti puggalassa vā dhammassa vā anādarakaraṇe. Tasmā yo bhikkhu upasampannena paññattena vuccamāno tassa vā vacanaṃ akattukāmatāya, taṃ vā dhammaṃ asikkhitukāmatāya anādariyaṃ karoti, tassa tasmiṃ anādariye pācittiyaṃ.

Kosambiyaṃ channattheraṃ ārabba anādariyakaraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ, upasampannena vā anupasampannena vā “idaṃ na sallekāya saṃvattatī”tiādīnā nayena apaññattena vuccamānassa anādariyepi dukkaṭameva. Paveṇiāgataṃ pana uggahaṃ gahetvā “evaṃ amhākaṃ ācariyānaṃ uggaho paripucchā”ti bhaṇantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannassa paññattena vacanaṃ, anādariyakaraṇanti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Anādariyasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Bhimsāpanasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame bhimsāpeyyāti bhimsāpanatthaṃ rūpādīni upasaṃhareyya, bhayānakakathaṃ vā katheyya. So pana bhāyatu vā, mā vā, itarassa pācittiyaṃ.

Sāvattthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba bhimsāpanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ. Anupasampanne tikadukkaṭaṃ, na bhimsāpetukāmassa tathā karoto, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannatā,

tassa dassanasavanavisaye bhiṃsāpetukāmatāya vāyāmananti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni anantarasikkhāpadasadisānevāti.

Bhiṃsāpanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Jotisikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe visibbanāpekkhoti tappitukāmo. Samādaheyyāti jāleyya, aññatra tathārūpappaccayāti padīpujjālanaṃ vā pattapacanādīsu jotikaraṇaṃ vāti evarūpaṃ paccayaṃ vinā. Tatrāyaṃ vinicchayo - sayaṃ samādahantassa araṇisaṇṭhāpanato paṭṭhāya yāva jālā na uṭṭhahati, tāva sabbappayogesu dukkaṭaṃ, jāluṭṭhāne pācittiyaṃ. Samādahāpentassa āṇattiyā dukkaṭaṃ, sakiṃ āṇattena bahumpi samādahite ekameva pācittiyaṃ.

Bhaggesu sambahule bhikkhū ārabba jotiyaṃ samādahitvā visibbanavatthusmiṃ paññattaṃ, “agilāno, aññatra tathārūpappaccayā”ti imānettha dve anupaññattiyo, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, gilānassa agilānasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ, tathā paṭilātaṃ ukkhipantassa, tañca avijjhātaṃ ukkhipitvā yathāṭṭhāne ṭhapentassa. Vijjhātaṃ pana jālayato pācittiyameva. Gilānassa gilānasaññissa, aññena kataṃ vā vītaccitaṅgāraṃ vā visibbentassa, padīpajotikajantāgharādike tathārūpappaccaye, āpadāsu, ummattakādīnañca anāpatti. Agilānatā, anuññātakāraṇābhāvo, visibbetukāmatā, samādahananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni sañcaritte vuttanayeneva veditabbānīti.

Jotisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Nahānasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame nahāyeyyāti yo bhikkhu majjhimadesse nahānadivasato paṭṭhāya addhamāse apuṇṇe aññatra samayā “nahāyissāmī”ti cuṇṇaṃ vā mattikaṃ vā abhisankharoti, tassa tato paṭṭhāya sabbappayogesu dukkaṭaṃ, nahānapariyosāne pācittiyaṃ. Samayesu pariveṇasammajjanamattampi kammamayā, addhayaṇaṃ gantukāmassa, gacchato, gatassa vā addhānagamanasamayā, sarajena vātena okiṇṇassa dvīsu vā tīsu vā udakaphusitesu kāye patitesu vātavuṭṭhisamayoti veditabbo. Sesam uttānameva.

Rājagahe sambahule bhikkhū ārabba na mattaṃ jānitvā nahāyanavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra samayā”ti ayamettha chabbidhā anupaññatti, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, atirekaddhamāse ūnakasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Atirekasaññissa, samaye vā nahāyantassa, yo vā nadīpāraṃ gacchanto vālukaṃ ukkiritvā kataāvāṭesupi nahāyati, tassa, paccantime janapade sabbesaṃ, āpadāsu, ummattakādīnañca anāpatti. Majjhimadeso, ūnakaddhamāse nahānaṃ, samayānaṃ vā nadīpāragamanassa vā āpadānaṃ vā abhāvoti imānettha tīni aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisānevāti.

Nahānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Dubbaṇṇakaraṇasikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame alabhīti labho, labho eva lābho, kiṃ alabhi? Cīvaraṃ, kīdisaṃ? Navaṃ, iti “navacīvaralābhenā”ti vattabbe anunāsikalopaṃ akatvā navaṃcīvaralābhenāti vuttaṃ, paṭiladdhanavacīvarenāti attho. Majjhe ṭhitapadadvaye panāti nipātamattaṃ.

Bhikkhunāti yena laddham, tassa nidassanam, sesam padatthato uttānameva. Ayam panettha vinicchayo - nivāsanapārupanupagam cīvaram labhitvā tassa niṭṭhitarajanassa yasmiṃ vā tasmīṃ vā padese kaṃsanīlena vā pattanīlena vā kaddamena vā yena kenaci kālakena vā morakkhimaṇḍalamaṅgulapiṭṭhīnam aññatarappamāṇam kappabindum ādiyitvā taṃ cīvaram paribhuñjitabbaṃ, anādiyitvā paribhuñjantassa pācittiyam.

Sāvatthiyam sambahule bhikkhū ārabba attano cīvaraajānavatthusmiṃ paññattam, sādhaṇapaññatti, anāṇattikam, tikaṇṇapācittiyam, ādinne anādinnaṇaṇṇino, vematikassa vā dukkaṭam. Ādinnaṇaṇṇissa, kappe natṭhe, kappakatokāse jiṇṇe, kappakate akappakate saṃsibbite, pacchā āropitesu aggaḷaanuvātaparibhaṇḍesu taṃ paribhuñjantassa, ummattakādīnaṃ anāpatti. Vuttappakārassa cīvarassa akatakappakatā, na natṭhacīvarādītā, nivāsanam vā pārupanam vāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni eḷakalomasadisāni, idaṃ pana kiriyākiriyaṇi.

Dubbaṇṇakaraṇasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Vikappanasikkhāpadavaṇṇanā

Navame vikappetvāti ettha dve vikappanā sammukhāvikappanā parammukhāvikappanā ca. Kathaṃ sammukhāvikappanā hoti? Cīvarānam ekabahubhāvam sannihitāsannihitabhāvaṇṇaṃ ṇatvā ‘imaṃ cīvara’nti vā ‘imāni cīvarāni’nti vā ‘etaṃ cīvara’nti vā ‘etāni cīvarāni’nti vā vatvā ‘tuyhaṃ vikappemī’nti vattabbaṃ, ayamekā sammukhāvikappanā. Ettāvatā nidhetum vaṭṭati, paribhuñjitum pana vissajjetum vā adhiṭṭhātum vā na vaṭṭati. “Mayhaṃ santakaṃ, mayhaṃ santakāni paribhuñja vā vissajjehi vā yathāpaccayaṃ karohī”nti evaṃ pana vutte paccuddhāro nāma hoti, tato pabhuti paribhogādayopi vaṭṭanti. Aparo nayo, tatheva cīvarānam ekabahubhāvam sannihitāsannihitabhāvaṇṇaṃ ṇatvā tasseeva bhikkhuno santike ‘imaṃ cīvara’nti vā ‘imāni cīvarāni’nti vā ‘etaṃ cīvara’nti vā ‘etāni cīvarāni’nti vā vatvā pañcasu sahadhammikesu aññatarassa attanā abhirucitassa yassa kassaci nāmaṃ gahetvā “tissassa bhikkhuno vikappemī”nti vā “tissāya bhikkhuniyā, sikkhamānāya, sāmaṇerassa, tissāya sāmaṇeriyā vikappemī”nti vā vattabbaṃ, ayaṃ aparāpi sammukhāvikappanā. Ettāvatā nidhetum vaṭṭati, paribhogādīsu ekampi na vaṭṭati. Tena pana bhikkhunā “tissassa bhikkhuno santakaṃ...pe... tissāya sāmaṇeriyā santakaṃ paribhuñja vā vissajjehi vā yathāpaccayaṃ karohī”nti vutte paccuddhāro nāma hoti, tato pabhuti paribhogādayopi vaṭṭanti.

Kathaṃ parammukhāvikappanā hoti? Cīvarānam tatheva ekabahubhāvam sannihitāsannihitabhāvaṇṇaṃ ṇatvā ‘imaṃ cīvara’nti vā ‘imāni cīvarāni’nti vā ‘etaṃ cīvara’nti vā ‘etāni cīvarāni’nti vā vatvā “tuyhaṃ vikappanattāya dammī”nti vattabbaṃ. Tena vattabbo “ko te mitto vā sandiṭṭho vā”nti. Tato itarena purimanayeneva ‘tisso bhikkhū’nti vā...pe... ‘tissā sāmaṇerī’nti vā vattabbaṃ. Puna tena bhikkhunā “ahaṃ tissassa bhikkhuno dammī”nti vā...pe... “tissāya sāmaṇeriyā dammī”nti vā vattabbaṃ, ayaṃ parammukhāvikappanā. Ettāvatā nidhetum vaṭṭati, paribhogādīsu ekampi na vaṭṭati. Tena pana bhikkhunā dutiyasammukhāvikappanāyaṃ vuttanayeneva “itthannāmassa santakaṃ paribhuñja vā vissajjehi vā yathāpaccayaṃ karohī”nti vutte paccuddhāro nāma hoti, tato pabhuti paribhogādayopi vaṭṭantīti. Pattavikappanāyampi eseva nayo. Iti imāsu dvīsu

vikappanāsu yāya kāyaci vikappanāya pañcasu sahadhammikesu yassa kassaci cīvaram vikappetvā vuttanayena akatappaccuddhāram vā yena vinayakammaṃ kataṃ, tassa vā vissāsenā aggahetvā paribhuñjantassa pācittiyam.

Sāvatthiyam upanandam ārabha appaccuddhāraṇam paribhuñjanavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, anāñattikaṃ, tikapācittiyam, tam pana adhiṭṭhahantassa vā vissajjentassa vā dukkaṭam, tathā paccuddhāraṇe appaccuddhāraṇasaññissa vematikassa vā. Paccuddhāraṇasaññissa pana vissāsenā paribhuñjantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Sāmaṃ vikappitassa appaccuddhāro, vikappanupagacīvaratā, paribhogoti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Vikappanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Apanidhānasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame pattanti adhiṭṭhānupagam. Cīvaranti vikappanupagam. Nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccati. Sūcigharaṃ nāma sasūcikaṃ vā asūcikaṃ vā. Kāyabandhanaṃ nāma paṭṭikā vā sūkarantakaṃ vā. Apanidheyyāti apanetvā nidaheyya. Hasāpekkhoti hasādhippāyo. Pācittiyanti sayam apanidhentassa pācittiyam, aññaṃ āṇāpentassa āñattiyā dukkaṭam, tena apanihite itarassa pācittiyam.

Sāvatthiyam chabbaggiye ārabha apanidhānavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, sāñattikaṃ, tikapācittiyam, anupasampanne tikadukkaṭam, vuttapakārāni pana pattādīni ṭhapetvā aññaṃ parikkhāram upasampannassa vā anupasampannassa vā santakaṃ apanidhentassa dukkaṭameva. Dunnikkhittam paṭisāmentassa, “dhammakathaṃ katvā dassāmī”ti paṭisāmentassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannassa santakānaṃ pattādīnaṃ apanidhānaṃ, vihesetukāmatā vā hasādhippāyatā vāti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisānīti.

Apanidhānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Surāpānavaggo chaṭṭho.

7. Sappāṇakavaggo

1. Sañciccasikkhāpadavaṇṇanā

Sappāṇakavaggassa paṭhame paṇoti tiracchānagatapāṇo adhippeto. Tam khuddakampi mahantampi mārentassa pācittiyameva, mahante pana upakkamamahantatāya akusalaṃ mahantaṃ hoti.

Sāvatthiyam udāyittheraṃ ārabha pāṇam jīvītā voropanavatthusmiṃ paññattam, sādharmaṇapaññatti, sāñattikaṃ, pāṇe vematikassa, apāṇe pāṇasaññino, vematikassa vā dukkaṭam. Apāṇasaññissa, asañcicca, ajānantassa, namaraṇādhippāyassa, ummattakādīnañca anāpatti. Sesam manussaviggahe vuttanayamevāti.

Sañciccasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye sappāṇakanti ye pāṇakā paribhogena maranti, tehi sappāṇakaṃ, tādisañhi jānaṃ paribhuñjantassa payoge payoge pācittiyam.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ paribhuñjanavattusmiṃ paññattaṃ, sesamettha siñcanasikkhāpade vuttanayeneva veditabbanti.

Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Ukkoṭanasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye yathā dhammanti yo yassa adhikaraṇassa vūpasamāya dhammo vutto, teneva dhammena. Nihatādhikaraṇanti nihataṃ adhikaraṇaṃ, samathakkhandhake satthārā vuttadhammeneva vūpasamitanti attho, vūpasamananayaṃ panassa adhikaraṇasamathesu dassayissāma. Punakammāya ukkoṭeyyāti tassa tassa bhikkhuno santikaṃ gantvā “akataṃ kamma”ntiādīni vadanto punakaraṇatthāya uccāleyya. Yathāṭṭhitabhāvena paṭiṭṭhātuṃ na dadeyya, tassevaṃ karontassa pācittiyaṃ. Yaṃ pana dhammena adhikaraṇaṃ nihataṃ, taṃ sunihatameva. Sace vipakate kamme paṭikkosati, taṃ saññāpetvā kātappaṃ. Itarathā kammañca kuppati, kārakānañca āpatti.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabba ukkoṭanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme vematikassa, adhammakamme dhammakammasaññino, vematikassa vā dukkaṭaṃ. Ubhayesu adhammakammasaññissa, “adhammena vā vaggena vā akammārahassa vā kammaṃ kata”nti jānantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Yathā dhammaṃ nihatabhāvo, jānaṃ, ukkoṭanāti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Ukkoṭanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Duṭṭhulasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe duṭṭhullanti saṅghādisesaṃ adhippettaṃ, taṃ yena kenaci upāyena ṇatvā paṭicchādentassa pācittiyaṃ. Sacepi “na dāni naṃ kassaci bhikkhuno ārocessāmī”ti dhuraṃ nikkhipitvā pacchā āroceti, pācittiyaṃ, āpajjitvāva ārocessati. Sace pana evaṃ dhuraṃ nikkhipitvā paṭicchādanatthameva aññassa āroceti, sopi aññassāti etenupāyena samaṇasatampi āpajjatiyeva tāva, yāva koṭi na chijjati. Kathaṃ pana koṭi chijjati? Sace hi āpanno ekassa āroceti, sopi aññassa āroceti, so nivattitvā yenassa ārocitaṃ, tasseva āroceti, evaṃ tatiyena puggalena dutiyassa ārocite koṭi chinnā hoti.

Sāvatthiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba duṭṭhullāpattipaṭicchādanavattusmiṃ paññattaṃ, asādharaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, duṭṭhullāya āpattiyā ādipade pācittiyaṃ, itaresu dvīsu dukkaṭaṃ, aduṭṭhullāya tikadukkaṭaṃ, anupasampannassa duṭṭhulle vā aduṭṭhulle vā ajjhācāre dukkaṭameva. “Saṅghassa bhaṇḍanādīni bhavissantī”ti vā “ayaṃ kakkhaḷo pharusso jīvitarāyaṃ vā brahmacariyantarāyaṃ vā karissantī”ti vā anārocentassa, patirūpaṃ bhikkhuṃ apassato, na chādetukāmassa, “paññāyissati sakena kammenā”ti anārocentassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannassa duṭṭhullāpattijānaṃ, “paṭicchādetukāmatāya nārocessāmī”ti dhuranikkhepoti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni samanubhāsanasaasānevāti.

Duṭṭhulasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Ūnavāsativassasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame ūnavīsativassanti paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya aparipuṇṇavīsativassam. Upasampādeyyāti upajjhāyo hutvā upasampādeyya. So ca puggalo anupasampannoti jānantenāpi ajānantenāpi upasampādito anupasampannova. Sace pana so dasavassaccayena aññaṃ upasampādeti, tañce muñcitvā gaṇo pūراتي, sūpasampanno. Sopi yāva na jānāti, tāva tassa neva saggantarāyo na mokkhanarāyo, ṇatvā pana puna upasampajjitabbaṃ. Te ca bhikkhū gārayhāti ṭhapetvā upajjhāyaṃ avasesā gārayhā honti, sabbe dukkaṭaṃ āpajjanti. Idaṃ tasmīṃ pācittiyanti yo pana upajjhāyo hutvā upasampādeti, tasmīṃyeva puggale idaṃ pācittiyaṃ veditabbaṃ. Tasmā yo “evaṃ upasampādessāmī”ti gaṇaṃ vā ācariyaṃ vā pattamaṃ vā cīvaraṃ vā pariyesati, sīmaṃ vā sammannati, udakukkhepaṃ vā paricchindati, so etesu sabbakiccesu ṇattiyā, dvīsu ca kammavācāsu dukkaṭāni āpajjitvā kammavācāpariyosāne pācittiyaṃ āpajjati.

Rājagahe sambahule bhikkhū ārabba ūnavīsativassam upasampādanavatthusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, ūnavīsativasse vematikassa, paripuṇṇavīsativasse ūnakasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Ubhayattha paripuṇṇasaññissa, ummattakādīnañca anāpatti. Ūnavīsativassatā, ūnakasaññitā, upasampādananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Ūnavīsativassasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Theyyasatthasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe ye rājānaṃ vā vañcetvā suñkaṃ vā pariharitukāmā corā katakammā ceva akatakammā ca maggappaṭipannā, tesu idha theyyasatthasaññino tassa theyyasatthabhāvaṃ ṇatvā tena saddhiṃ saṃvidhāya gacchantassa saṃvidhāne ca gamane ca ovādavagge vuttanayena āpattivinicchayo veditabbo.

Sāvattiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba theyyasatthena saddhiṃ saṃvidhāya ekaddhānamaggaṃ paṭipajjanavattusmiṃ paññattaṃ, sādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, manussesu asaṃvidahantesu sayameva saṃvidahitvā gacchantassa, theyyasatthe vematikassa, attheyyasatthe theyyasatthasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Attheyyasatthasaññissa, asaṃvidahitvā vā kālavisaṅketena vā, āpadāsu vā, gacchantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Theyyasatthabhāvo, jānanaṃ, saṃvidhānaṃ, avisaṅketena gamananti imānettha cattāri aṅgāni. Theyyasatthasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Theyyasatthasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame sāvattiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba mātugāmena saddhiṃ ekaddhānamaggaṃ paṭipajjanavattusmiṃ paññattaṃ, sesamettha bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhānasikkhāpade vuttanayeneva veditabbanti.

Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Ariṭṭhasikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame saggamokkhānaṃ antarāyaṃ karontīti antarāyikā, te kammakilesavipākāupavādapaññattivītikkamanavasena pañcavidhā. Tesu mudukānaṃ attharaṇādīnaṃ phasso viya itthisamphassopi vaṭṭatīti methunavītikkamane dosaṃ adisvā paññattivītikkamantarāyike sandhāya “yeme antarāyikā dhammā vuttā bhagavatā, te paṭisevato nālaṃ antarāyāyā”ti vuttaṃ. Aneka-pariyāyenāti “aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā”tiādīhi nekehi kāraṇehi. So bhikkhu bhikkhūhīti ye passanti vā suṇanti vā, tehi tikkhattuṃ evaṃ vattabbo “mā āyasmā evaṃ avaca...pe... alaṅca pana te paṭisevato antarāyāyā”ti. Evaṃ vutte appaṭinissajjantassa dukkaṭaṃ, sutvā avadantānampi dukkaṭaṃ. Puna saṅghamajjhampi ākaḍḍhitvā tatheva vattabbo, tatrāpi tassa appaṭinissajjane, itaresaṅca avacane dukkaṭameva. Evampi appaṭinissajjanto puna ñatticatutthena kammena yāvatatiyaṃ samanubhāsitaṃ, athassa appaṭinissajjato puna ñattiyā ca dvīhi ca kammavācāhi dukkaṭaṃ, kammavācāpariyosāne pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ ariṭṭhaṃ ārabba pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissajjanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tika-pācittiyaṃ, adhammakamme tika-dukkataṃ. Asamanubhāsiyamānassa, paṭinissajjantassa, ummattakādīnaṅca anāpatti. Dhammakammatā, samanubhāsana, appaṭinissajjananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni samanubhāsanasadisānevāti.

Ariṭṭhasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Ukkhattasambhogasikkhāpadavaṇṇanā

Navame tathāvādināti “tathāhaṃ bhagavatā dhamma”ntiādivādinā. Akatānudhammenāti anudhammo vuccati āpattiyā adassane vā appaṭikamme vā pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge vā dhammena vinayena ukkhittakassa anulomavattaṃ disvā kataosāraṇā, so osāraṇasaṅkhāto anudhammo yassa na kato, ayaṃ akatānudhammo nāma, tādisena saddhinti attho. Sambhuñjeyya vāti āmisasambhogaṃ vā dhammasambhogaṃ vā kareyya. Saṃvaseyya vāti uposathādikaṃ saṅghakammaṃ kareyya. Saha vā seyyaṃ kappeyyāti nānūpacārepi ekacchanne nipajjeyya. Tattha āmisaparibhoge ekappayogena bahūpi dadato vā gaṇhato vā ekaṃ pācittiyaṃ, vicchindane sati payoge payoge pācittiyaṃ. Dhammasambhoge padādīhi uddisantassa vā uddisāpentassa vā padasodhamme vuttanayena, saṃvāse kamma-pariyosānavasena, sahaseyyāya ekasmiṃ nipanne itarassa nipajjanappayogavasena āpattiparicchedo veditaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba ariṭṭhena bhikkhunā saddhiṃ sambhuñjanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, ukkhittake vematikassa, anukkhittake ukkhittakasaññino ceva vematikassa ca dukkaṭaṃ. Ubhosu anukkhittakasaññissa, “osārito”ti vā “taṃ diṭṭhiṃ paṭinissaṭṭho”ti vā jānantassa, ummattakādīnaṅca anāpatti. Akatānudhammatā, jānanā, sambhogādikaraṇanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Ukkhattasambhogasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Kaṇṭakasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame samaṇuddesoti sāmaṇero. Carāti gaccha. Pireti para amāmaka. Vinassāti nassa, yattha taṃ na passāma, tattha gacchāti vuttaṃ hoti. Tathānāsitantiettha saṃvāsanāsanā liṅganāsanā daṇḍakammanāsanāti tisso nāsanā. Tattha āpattiyā adassanādīsu ukkhepanā saṃvāsanāsanā nāma. Dūsako nāsetabbo, mettiyaṃ bhikkhuniṃ nāsethāti ayaṃ liṅganāsanā nāma. “Ajjatagge te, āvuso samaṇuddesa, na ceva so bhagavā satthā apadisitabbo”ti ayaṃ daṇḍakammanāsanā nāma, ayaṃ idhāhippetā. Tena vuttaṃ “tathānāsita”nti. Upalāpeyyāti “pattaṃ vā cīvaram vā uddesaṃ vā paripucchaṃ vā dassāmī”ti saṅgaṇheyya. Upaṭṭhāpeyyāti cuṇṇamattikādīni sādiyanto tena attano upaṭṭhānaṃ kārāpeyya. Sambhogasahaseyyā anantarasikkhāpade vuttanayā eva, tasmā āpattiparicchadopettha tasmīṃ vuttanayeneva veditabbo.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye bhikkhū ārabha
kaṇṭakasamaṇuddesaupalāpanavattthusmiṃ paññattaṃ, sesaṃ ariṭṭhasikkhāpade
vuttasadisamevāti.

Kaṇṭakasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sappāṇakavaggo sattamo.

8. Sahadhammikavaggo

1. Sahadhammikasikkhāpadavaṇṇanā

Sahadhammikavaggassa paṭhame sahadhammikaṃ vuccamānoti imassattho dubbacasikkhāpade vutto. Etasmiṃ sikkhāpadeti etasmiṃ sikkhāpade yaṃ vuttaṃ, taṃ na tāva sikkhissāmīti attho. Pācittiyanti ettha pana anādariyabhayā lesena evaṃ vadantassa vācāya vācāya pācittiyaṃ veditabbaṃ. Sikkhamānenāti ovādaṃ sirasā sampatichitvā sikkhitukāmeneva hutvā. Aññātabbanti ājānitabbaṃ. Paripucchitabbanti “imassa ko attho”ti paripucchitabbaṃ. Paripañhitabbanti cintetabbaṃ tulayitabbaṃ.

Kosambiyaṃ channattheraṃ ārabha evaṃ bhaṇanavattthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāpattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ, ubhohipi “idaṃ na sallekāyā”tiādinā nayeneva appaṇñattena vuccamānassāpi evaṃ vadato dukkaṭameva. “Jānissāmi sikkhissāmī”ti bhaṇantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannassa paññattena vacanaṃ, asikkhitukāmatāya evaṃ vacananti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Sahadhammikasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Vilekhanasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye uddissamāneti ācariyena antevāsikassa vuccamāne vā sajjhāyavasena parivattiyamāne vā. Khuddānukhuddakehīti khuddakehi ca anukhuddakehi ca. Yāvadevāti tesam saṃvattanamariyādaparicchadavacanaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - etāni hi ye uddisanti vā uddisāpentī vā sajjhāyanti vā, tesam tāva saṃvattanti, yāva “kappati nu kho, na kappati nu kho”ti kukkucavippaṭṭisāro, vihesā, vicikicchā manovilekhā ca uppajjantiyeva. Atha vā yāvadevāti atisayavavatthāpanaṃ. Tassa

‘saṃvattanti’tiiminā sambandho, kukkuccāya vihesāya vilekhāya ativiya saṃvattantiyevāti vuttaṃ hoti. Sikkhāpadavivaṇṇaketi evaṃ sikkhāpadānaṃ vivaṇṇake garahaṇe pācittiyaṃ hotīti attho.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabba vinayavivaṇṇanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāpattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampannassa vivaṇṇane tikadukkaṭaṃ, ubhinnaṃpi aññadhammavivaṇṇane dukkaṭameva. Na vivaṇṇetukāmassa, “iṅha tāva suttante vā gāthāyo vā abhidhammaṃ vā pariyāpuṇassu, pacchāpi vinayaṃ pariyāpuṇissasī”ti bhaṇato, ummattakādīnañca anāpatti. Garahitukāmatā ca, upasampannassa santike sikkhāpadavivaṇṇanañcāti imānettha dve aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Vilekhanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Mohanasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye anvaḍḍhamāsanti anupaṭipāṭiyā addhamāse addhamāse. Uddissamāneti uposathavasena uddisiyamāne. Yañca tattha āpattiṃ āpannoti yaṃ so anācāraṃ ācaritvā aññāṇakena āpannabhāvaṃ jānāpetukāmo evamāha, tasmīṃ anācāre yaṃ āpattiṃ āpanno. Tañca yathādhammo kāretabboti aññāṇakena āpannattā mokkho natthi, yathā pana dhammo ca vinayo ca ṭhito, tathā taṃ āpattiṃ kāretabbo, desanāgāminiyā desāpetabbo, vuṭṭhānagāminiyā vuṭṭhāpetabboti attho. Uttari cassa moho āropetabboti yathādhammakaraṇato ca uttari “tassa te, āvuso”tiādivacanehi ninditvā tassa puggalassa ñattidutiyakammena moho āropetabbo. Idaṃ tasmīṃ mohanake pācittiyanti yo evaṃ āropite mohe puna moheti, tasmīṃ mohanake puggale idaṃ pācittiyaṃ veditabbaṃ, na anāropite moheti attho.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabba mohanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāpattikaṃ, tikapācittiyaṃ, adhammakamme tikadukkaṭaṃ, anāropite mohe dukkaṭameva. Yena na vitthārena suttaṃ, ūnakadvattikkhattuṃ vā vitthārena suttaṃ, ye ca na mohetukāmā tesam, ummattakādīnañca anāpatti. Mohāropanaṃ, mohetukāmatā, vuttanayena sutabhāvo, mohananti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Mohanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Pahārasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe pahāraṃ dadeyyāti ettha paharitukāmatāya pahāre dinne sacepi marati, pācittiyameva.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabba pahāradānavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāpattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ, virūpakaraṇādhippāyena pana upasampannassapi kaṇṇādicchedane dukkaṭameva. Kenaci viheṭhiyamānassa pana mokkhādhippāyassa, ummattakādīnañca anāpatti. Kupitatā, na mokkhādhippāyatā, upasampannassa pahāradānanti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamapārājikasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Pahārasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Talasattikasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame talasattikaṃ uggireyyāti pahāradānākāraṃ dassento kāyaṃ vā kāyappaṭibaddhaṃ vā uccāreyya. Ettha ca uggiraṇapaccayā pācittiyaṃ. Sace pana uggiritvā viraddho pahāraṃ deti, na paharitukāmatāya dinnattā dukkaṭameva, tena pahārena hatthādīsu yaṃkiñci bhijjati, dukkaṭameva. Sesamettha sabbaṃ purimasikkhāpade vuttanayeneva veditabbanti.

Talasattikasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Amūlasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe amūlakenāti diṭṭhādimūlavirahitena. Anuddhamseyyāti codeyya vā codāpeyya vā. Pācittiyanti sace cuditako taṅkhaṇaṇṇeva “codeti ma”nti jānāti, codakassa pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba amūlakena saṅghādisesena anuddhamsanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, ācāravipattiyaṃ vā diṭṭhivipattiyaṃ vā anuddhamasane dukkaṭaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ. Tathāsaṇṇissa, ummattakādīnaṃ anāpatti. Upasampannatā, saṅghādisesassa amūlakatā, anuddhamsanā, taṅkhaṇavijānanāti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Amūlasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Sañcicasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame kukkucaṃ upadaheyyāti “ūnavīsativasso tvaṃ maṇṇe”tiādīni bhaṇanto uppādeyya. Evaṃ aṇṇasmimṃ uppādanapaccaye asati sañcicca uppādentassa vācāya vācāya pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba kukkucuppaṇḍanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ. Nauppādetukāmassa, kevalaṃ hitesitāya tathā vadantassa, ummattakādīnaṃ anāpatti. Upasampannatā, aphāsukāmatā, kukkucuppaṇḍananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni anantarasadisānevāti.

Sañcicasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Upassutisikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame vivādāpannānanti bhaṇḍanakalahehi vivaḍḍhitaṃ vivādādhikaraṇaṃ āpannānaṃ. Upassutinti sutisamīpaṃ, yattha ṭhatvā sakkā hoti tesam vacanaṃ sotuṃ, tattha tiṭṭheyyāti attho. “Tattha sossāmī”ti codetukāmatāya gacchato pade pade dukkaṭaṃ, turitagamanepi ohīyamānepi eseva nayo. Yattha pana ṭhito suṇāti, tattha ṭhitassa pācittiyaṃ, attano ṭhitokāsaṃ āgantvā tesu mantayamānesupi ukkāsitvā, “ahaṃ etthā”ti vā vatvā jānāpetabbaṃ, evaṃ akarontassāpi savane pācittiyameva.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba upassutiṭṭhānavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, anupasampanne tikadukkaṭaṃ, “imesaṃ sutvā oramissāmi viramissāmi vūpasamissāmi attānaṃ parimocessāmī”ti gacchato, ummattakādīnaṃ anāpatti. Upasampannatā, codanādhippāyo, savananti

imānettha tīṇi aṅgāni. Theyyasatthasamuṭṭhānaṃ idaṃ pana siyā kiriyaṃ, siyā akiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Upassutisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Kammappaṭibāhanasikkhāpadavaṇṇanā

Navame dhammikānaṃ kammānanti dhammena vinayena satthusāsanena katānaṃ apalokanakammaṃ ñattikammaṃ ñattidutiyakammaṃ ñatticatutthakammanti imesaṃ catunnaṃ kammānaṃ. Tatrāyaṃ saṅkhepato kammavinicchayo - tatra apalokanakammaṃ nāma samaggassa saṅghassa anumatiyā taṃ taṃ vatthum kittetvā “ruccati saṅghassā”ti tikkhattum sāvetvā kattabbaṃ kammaṃ vuccati. Samaggasseva pana saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbaṃ kammaṃ ñattikammaṃ nāma. Ekāya ñattiyā ceva anussāvanāya ca kattabbaṃ kammaṃ ñattidutiyakammaṃ nāma. Ekāya pana ñattiyā tīhi ca anussāvanāhi kattabbaṃ kammaṃ ñatticatutthakammaṃ nāma.

Tesu apalokanakammaṃ pañca ṭhānāni gacchati osāraṇaṃ nissāraṇaṃ bhaṇḍukammaṃ brahmadaṇḍaṃ kammalakkhaṇanti. Tattha kaṇṭakasāmaṇerassa nāsanā viya nissāraṇā, tādisaṃyeva sammāvattantaṃ disvā pavesanā ‘osāraṇā’ti veditabbā. Pabbajjāpekkhassa kesacchedanāpucchanaṃ bhaṇḍukammaṃ nāma. Mukharassa bhikkhuno bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭentassa “itthannāmo bhikkhu mukharo bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento viharati, so bhikkhu yaṃ iccheyya, taṃ vadeyya, bhikkhūhi itthannāmo bhikkhu neva vattabbo, na ovādānusāsaniṃ kattabbo, na ovaditabbo”ti “saṅghaṃ, bhante, pucchāmi ‘itthannāmassa bhikkhuno brahmadaṇḍassa dānaṃ ruccati saṅghassā’ti, dutiyampi pucchāmi, tatiyampi pucchāmi ‘itthannāmassa, bhante, bhikkhuno brahmadaṇḍassa dānaṃ ruccati saṅghassā’”ti evaṃ kattabbaṃ kammaṃ brahmadaṇḍaṃ nāma. Yaṃ pana bhagavatā bhikkhunīnaṃ ūruṃ vivarivā dassanādivatthūsu “avandiyo so, bhikkhave, bhikkhu bhikkhunisaṅghena kātabbo”ti evaṃ avandiyakammaṃ anuññātaṃ, yaṃ bhikkhunīhi “ayye, asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṃ appasādanīyaṃ dasseti, etassa ayyassa avandiyakaraṇaṃ ‘ruccati bhikkhunisaṅghassā’”ti evaṃ upassaye nisinnāheva bhikkhunīhi kattabbaṃ, evarūpaṃ kammaṃ yasmā tassa kammaṃyeva lakkhaṇaṃ na osāraṇādīni, tasmā kammalakkhaṇanti vuccati. Idañca kammalakkhaṇaṃ nāma bhikkhunimūlakaṃ paññattaṃ, apica bhikkhūnampi labbhati, tasmā bhikkhūhi acchinnacīvarakādīnaṃ cīvarādīni vā dentehi, paribhuñjitabbāni apanetabbānipi vatthūni paribhuñjantehi vā, apanentehi vā, tathārūpaṃ vā dhammikaṃ katikaṃ karontehi tikkhattum sāvetvā apalokanakammaṃ kātappaṃ, sabbañhetuṃ kammalakkhaṇameva pavisati, iti apalokanakammaṃ pañca ṭhānāni gacchati.

Ñattikammaṃ pana nava ṭhānāni gacchati osāraṇaṃ nissāraṇaṃ uposathaṃ pavāraṇaṃ sammutiṃ dānaṃ paṭiggahaṃ paccukkaḍḍhanaṃ kammalakkhaṇanti. Tattha “suṇātu me, bhante, saṅgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, anusitṭho so mayā, yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo āgaccheyya, ‘āgacchāhi’ti vattabbo”ti evaṃ upasampadāpekkhassa osāraṇā osāraṇā nāma. “Suṇantu me āyasmantā, ayaṃ itthannāmo bhikkhu dhammakathiko, imassa neva suttaṃ āgacchati, no suttavibhaṅgo, so atthaṃ asallakkhetvā byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhati, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, itthannāmaṃ

bhikkhum vutthāpetvā avasesā imaṃ adhikaraṇaṃ vūpasameyyāma”ti evaṃ ubbhāhikavinicchaye dhammakathikassa bhikkhuno nissāraṇā nissāraṇā nāma. “Suṇātu me, bhante, saṅgho, ajjuposatho...pe...uposathaṃ kareyyā”ti evaṃ uposathakammavasena ṭhapitā ñatti uposatho nāma. “Suṇātu me, bhante, saṅgho, ajja pavāraṇā pannarasī, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho pavāreyyā”ti evaṃ pavāraṇākammavasena ṭhapitā ñatti pavāraṇā nāma. “Suṇātu me, bhante, saṅgho, itthannāmo itthannāmassa upasampadāpekkho, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ anusāseyya”nti, “yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ anusāseyyā”ti evaṃ attānaṃ vā paraṃ vā sammannitum ṭhapitā ñatti sammuti nāma. “Suṇātu me, bhante, saṅgho, imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṃ saṅghassa nissatṭhaṃ, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyā”ti evaṃ nissatṭhacīvarapattādīnaṃ dānaṃ dānaṃ nāma. “Suṇātu me, bhante, saṅgho, ayaṃ itthannāmo bhikkhu āpattiṃ sarati vivarati uttāniṃ karoti deseti, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṃ paṭiggaṇheyya”nti, tena vattabbo ‘passasī’ti, ‘āma, passāmī’ti, “āyatiṃ saṃvareyyāsī”ti evaṃ āpattipāṭiggaho paṭiggaho nāma. “Suṇantu me āyasmantā āvāsikā, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, idāni uposathaṃ kareyyāma, pātimokkhaṃ uddiseyyāma, āgame kāle pavāreyyāma”ti evaṃ katappavāraṇappaccukkaḍḍhanā paccukkaḍḍhanā nāma. Tiṇavattārakasamathe sabbasaṅgāhikañatti, ekekasmimṃ pakkhe ekē ñatti cāti tissopi ñattiyō kammalakkhaṇaṃ nāma. Iti ñattikammaṃ nava ṭhānāni gacchati.

Ñattidutiyakammaṃ satta ṭhānāni gacchati osāraṇaṃ nissāraṇaṃ sammutiṃ dānaṃ uddhāraṃ desanaṃ kammalakkhaṇanti. Tattha bhikkhūnaṃ alābhāya parisakkanādikehi aṭṭhahi aṅgehi samannāgatassa upāsakassa saṅghena asambhogakaraṇatthaṃ pattanikkujjanavasena nissāraṇā nissāraṇā nāma. Tasseva sammāvattantassa pattukkujjanavasena osāraṇā ca veditabbā, sā khuddakakkhandhake vaḍḍhalicchavivatthusmiṃ vuttā. Sīmāsammuti ticīvarena avippavāsasammutisanthatasammutibhattuddesakasenāsanaggāhāpakabhaṇḍāgārik acīvarappaṭiggāhakayāgubhājakaaphalabhājakakhajjabhājakaappamattakavissajjakasā ṭiyaggāhapakapattaggāhāpakaārāmikapesakasāmaṇerapesakasammutitī etāsaṃ sammutīnaṃ vasena sammuti veditabbā. Kathinacīvaramatakacīvaradānavasena dānaṃ veditabbā. Kathinuddhāravasena uddhāro veditabbo. Kuṭivattuvihāravatthudesanāvasena desanā veditabbā. Yā pana tiṇavattārakasamathe ekasmimṃ pakkhe ekā, ekasmimṃ pakkhe ekāti dve ñattidutiyakammavācā vuttā, yā ca mohāropanādīsu kammavācā vuttā, tāsāṃ vasena kammalakkhaṇaṃ veditabbā, iti ñattidutiyakammaṃ satta ṭhānāni gacchati.

Ñatticatutthakammampi satteva ṭhānāni gacchati osāraṇaṃ nissāraṇaṃ sammutiṃ dānaṃ niggahaṃ samanubhāsaṇaṃ kammalakkhaṇanti. Tattha tajjanīyakammādīnaṃ sattannaṃ kammānaṃ vasena nissāraṇā, tesamyeva kammānaṃ paṭippassambhanavasena osāraṇā ca veditabbā, bhikkhunovādakasammutivasena sammuti, parivāsadāna mānattadānavasena dānaṃ, mūlāyapaṭikassanavasena niggaho, ukkhittānuvattikā, aṭṭha yāvatatīyakā, ariṭṭho, caṇḍakālī cāti ime te yāvatatīyakāti imāsaṃ ekādasannaṃ samanubhāsanānaṃ vasena samanubhāsanā, upasampadākammaabbhānakammavasena kammalakkhaṇaṃ veditabbā. Iti ñatticatutthakammaṃ satta ṭhānāni gacchati.

Imesu pana catūsu kammesu apalokanakammaṃ apaloketvāva kātabbaṃ, ñattikammādivasena na kātabbaṃ. Ñattikammampi ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvāva kātabbaṃ, apalokanakammādivasena na kātabbaṃ. Ñattidutiyakammaṃ pana apaloketvā kātabbampi atthi akātabbampi, tattha sīmāsammuti sīmāsamūhananaṃ kathinacīvaradānaṃ kathinuddhāro kuṭivattthudesanā vihāravattthudesanāti imāni cha kammāni garukāni apaloketvā kātuṃ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācaṃ sāvetvāva kātabbāni. Avasesā terasa sammutiyo

senāsanaggāhāpakamatakacīvaradānasammutiyo cāti etāni lahukammāni apaloketvāpi kātuṃ vaṭṭanti, ñattikammādivasena pana na kātabbāneva.

Ñatticatutthakammampi sakalakkhaṇeneva kātabbaṃ, na sesakammavasena. Evaṃ attano attano lakkhaṇeneva vatthuñattianussāvanāsīmāparisāsampattiyaṃ katāni etāni kammāni dhammena vinayena satthusāsanena katattā dhammo etesu atthīti dhammikāni nāma honti, iti etesaṃ dhammikānaṃ kammānaṃ chandaṃ datvā pacchā khīyanadhammaṃ āpajjantassa vācāya vācāya pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabbha khīyanadhammāpajjanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme vematikassa, adhammakamme dhammakammasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Adhammakammasaññissa, “adhammena vā vaggena vā nakammārahassa vā kammaṃ karontī”ti ñatvā khīyantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Dhammakammatā, dhammakammasaññitā, chandaṃ datvā khīyananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāneva, idaṃ pana dukkhavedananti.

Kammappaṭibāhanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Chandaṃadatvāgamanasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame vinicchayakathāyāti yāva ārocitaṃ vatthu avinicchikaṃ, ñattiṃ vā ṭhapetvā kammavācā aniṭṭhāpitā, tāva vinicchayakathā vattamānā nāma hoti. Yo bhikkhu etasmiṃ antare kammaṃ kopetukāmatāya parisāya hatthapāsaṃ vijahati, tassa vijahane dukkaṭaṃ, vijahite pācittiyaṃ.

Sāvatthiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabbha chandaṃ adatvā pakkamanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme vematikassa, adhammakamme dhammakammasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ.

Adhammakammasaññissa pana, yo ca “saṅghassa bhaṇḍanādīni vā bhavissanti, adhammena vā vaggena vā nakammārahassa vā kammaṃ karissantī”ti ñatvā, gilāno vā hutvā, gilānassa vā karaṇīyena, uccārādīhi vā pīlito, na ca kammaṃ kopetukāmo “puna paccāgamissāmī”ti gacchati, tassa, ummattakādīnañca anāpatti.

Vinicchayakathāya vattamānatā, dhammakammatā, dhammakammasaññitā, samānasīmāyaṃ ṭhitatā, samānasaṃvāsakatā, kopetukāmatāya hatthapāsavijahananti imānettha cha aṅgāni. Samanubhāsanasamuṭṭhānaṃ, kiriyākiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Chandaṃadatvāgamanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Dubbalasikkhāpadavaṇṇanā

Ekādasame samaggena saṅghenāti samānasamvāsakena samānasīmāyaṃ t̥hitenā saṅghena saddhiṃ cīvaram datvā. Yathāsanthutanti yo yo mittasandiṭṭhasambhattavasena santhuto, tassa tassāti attho. Pācittiyanti evaṃ saṅghena saddhiṃ sayameva senāsanapaññāpanādivasena sammatassa bhikkhuno cīvaram datvā pacchā khīyantassa vācāya vācāya pācittiyaṃ.

Rājagahe chabbaggiye ārabba cīvaram datvā pacchā khīyanavatthusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, anāṇattikaṃ, dhammakamme tikapācittiyaṃ, cīvaram t̥hapetvā aññaṃ vissajjiyavebhaṅgiyaṃ parikkhāraṃ datvā pacchākhīyantassa dukkaṭaṃ, vissajjiyavebhaṅgiyo nāma t̥hapetvā pañca garubhaṇḍāni avaseso. Rāsivasena hi pañca garubhaṇḍāni vuttāni, tattha ārāmo ārāmavattūti ekaṃ, vihāro vihāravattūti dutiyaṃ, mañco pīṭhaṃ bhiṣi bimbohananti tatiyaṃ, lohakumbhī lohabhāṇakaṃ lohavārako lohakaṭāhaṃ vāsi parasu kuṭhārī kudālo nikhādananti catutthaṃ, valli veḷu muñjaṃ pabbajaṃ tiṇaṃ mattikā dārubhaṇḍaṃ mattikābhaṇḍanti pañcamaṃ. Etāni hi pañca saṅghasantakāni neva saṅghassa, na gaṇapuggalānaṃ vissajjetuṃ vā vibhajituṃ vā vaṭṭanti, vissajjitavibhattānipi saṅghikāneva honti. Thāvarena pana thāvaram, itarena ca akappiyena mahagghakappiyena vā itaram saṅghassa upakāraṃ sallakkhetvā kappiyaparivattanena parivattetuṃ vaṭṭati, varasenāsanādīnaṃ samrakkhanaṭthaṃ lāmakāni vissajjetuṃ vissajjetvā paribhuñjituñca vaṭṭati. Ettha ca purimesu tīsu rāsīsu agarubhaṇḍaṃ nāma kiñci natthi, catutthe lohakumbhī araṇjarasaṇṭhānaṃ lohabhāṇakaṃ lohakaṭāhanti imāni tīni antamaso pasatamattaudakaggaṇhanakānipi garubhaṇḍāni. Lohavārako pana kāḷalohatambalohakaṃsalohavaṭṭalohānaṃ yena kenaci kato sīhaḷadīpe pādaggaṇhanako bhājetabbo, pādo ca nāma magadhanāliya pañcanāḷimattaṃ gaṇhāti, tato atirekaṃ garubhaṇḍaṃ, imāni tāva pāliyaṃ āgatāni lohabhājanāni.

Pāliyaṃ pana anāgatānipi bhiṅgārapaṭiggahauḷuṅkadabbikaṭacchupāti taṭṭakasarakasamuggaṇḍarakapalladhūmaṭacchuādīni khuddakānipi garubhaṇḍāneva, ayapatto ayathālakam tambalohathālakanti imāni pana bhājanīyāni, kaṃsalohavaṭṭalohabhājanavikati saṅghikaparibhogena vā gihivikaṭā vā vaṭṭati, puggalikaparibhogena na vaṭṭati. T̥hapetvā pana taṃ bhājanavikaṭiṃ aññaṃsmimpi kappiyalohabhaṇḍe añjanī añjanisālākā natthudānaṃ kaṇṇamalaharaṇī sūci khuddako pipphaliko khuddakaṃ āraṇṭakaṃ kuñcikā tāḷaṃ kattarayaṭṭhi vedhako bhindivālako yathātathāghanakatalohaṃvippakatalohabhaṇḍaṇca sabbam bhājanīyaṃ.

Dhūmanettaphālādīparukkhadīpakapallikaolambakadīpaitthipurisatiracchānarūpakāni pana aññāni vā bhitticchadanakavāṭādīsu upanetabbāni, antamaso lohakhilakaṃ upādāya sabbānipi lohabhaṇḍāni garubhaṇḍāniyeva, attanā laddhāni pariharitvāpi puggalikaparibhogena na paribhuñjitabbāni, saṅghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti, tipubhaṇḍepi eseva nayo. Khīrapāsāṇamayāni taṭṭakasarakādīni garubhaṇḍāniyeva.

Ghaṭako pana telabhājanaṃ vā pādaggaṇhanakato atirekameva garubhaṇḍaṃ, suvaṇṇarajataārakūṭajātīphalikaḥbhājanāni gihivikaṭānipi na vaṭṭanti. Senāsanaparibhoge pana āmāsampi anāmāsampi sabbam vaṭṭati.

Vāsiyādīsu pana yāya vāsiyā dantakaṭṭhacchedanaucchutacchanamattato aññaṃ mahākammaṃ kātuṃ na sakkā, ayaṃ bhājanīyā. Sesā yena kenaci ākārena katā garubhaṇḍaṃ, parasu pana antamaso vejjānaṃ sirāvedhakopi garubhaṇḍameva,

tathā kuṭṭhārī. Yā pana āvudhasaṅkhepena katā, ayaṃ anāmāsā, kudālo daṇḍabandhanikhādanam vā agarubhaṇḍam nāma natthi. Sammuñjanidaṇḍakhaṇanakam pana adaṇḍakam phalamattakameva, yaṃ sakkā sipāṭikāya pakkhipitvā pariharitum, taṃ bhājanīyam. Sikharampi nikhādaneneva saṅgahitam, yehi manussehi vihāre vāsiādīni dinnāni honti, te ce ghare daḍḍhe vā vilutte vā “detha no, bhante, upakkhare, puna āharissāmā”ti vadanti, dātabbā. Sace haranti, na vāretabbā, anāharantāpi na codetabbā.

Kammāratattakāracundakāraṇaḷakāramaṇikārapattabandhakānam adhikaraṇimuṭṭhisāṇḍāsatulādīni sabbāni lohamayāni upakaraṇāni saṅghe dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍāni.

Tipukoṭṭakasuvaṇṇakāracammakāraupakaraṇesupi eseva nayo. Ayaṃ pana viseso, tipukoṭṭakaupakaraṇesu tipucchadanakasatthakam, suvaṇṇakāraupakaraṇesu suvaṇṇacchedanakasatthakam, cammakāraupakaraṇesu kataparikkammacammacchedanakhuddakasatthanti imāni bhājanīyāni. Nhāpitatunnakāraupakaraṇesupi ṭhapetvā mahākattariṃ mahāsāṇḍāsam mahāpipphalikañca sabbam vaṭṭati, itarāni garubhaṇḍāni.

Vallīādīsu vettavallīādikā yā kaci aḍḍhabāhuppamāṇā valli saṅghassa dinnā vā tatthajātakā vā rakkhitagopitāva garubhaṇḍam, sā saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate sace atirekā hoti, puggalikakammepi upanetum vaṭṭati, suttamakacivākanāḷikerahīracammamayā rajjukā vā yottāni vā vāke ca nāḷikerahīre ca vaṭṭetvā katā ekavaṭṭā vā dvivaṭṭā vā saṅghassa santakā garubhaṇḍam. Suttam pana avatṭetvā dinnam makacivākanāḷikerahīrā ca bhājanīyā. Yehi panetāni rajjukādīni dinnāni honti, te attano karaṇīyena harantā na vāretabbā.

Yo koci aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍakamattopi veḷu saṅghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito garubhaṇḍam, sopi saṅghassa kamme ca cetiyakamme ca kate atireko puggalikakamme dātum vaṭṭati. Pādaggaṇhanakatelanāḷi pana kattarayatṭhi upāhanadaṇḍako chattadaṇḍo chattasalākāti idamettha bhājanīyabhaṇḍam, daḍḍhagehamanussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā.

Muñjañca pabbajañca avasesaṇca chadanatiṇam muṭṭhippamāṇampi chadanatiṇasaṅkhepagatesu tālapaṇṇādīsu yaṃkiñci ekapaṇṇampi saṅghassa dinnam vā tatthajātakam vā bahiārāme saṅghike tiṇavatthusmiṃ jātakam vā rakkhitagopitam garubhaṇḍam, tampi saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekam puggalikakamme dātum vaṭṭati. Daḍḍhagehamanussā gahetvā gacchantā na vāretabbā, aṭṭhaṅgulappamāṇopi rittakapotthako garubhaṇḍameva.

Mattikā pakatimattikā vā hotu pañcavaṇṇā vā sudhā vā sajjurasakaṅguṭṭhasilesādīsu vā yaṃkiñci dullabhaṭṭhāne ānetvā vā dinnam tatthajātakam vā rakkhitagopitam tālapakkamattam garubhaṇḍam hoti, tampi saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekam puggalikakamme dātum vaṭṭati. Hiṅguhiṅgulakaharītālanosilañjanādīni pana bhājanīyāni.

Dārubhaṇḍe yo koci veḷumhi vuttappamāṇo dārubhaṇḍako saṅghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito garubhaṇḍam, api ca sabbāpi dāruveḷucammāpāsāṇādivikati dārubhaṇḍena saṅgahitā, tattha mañcapīṭhehi asaṅgahitāni āsandikādīni antamaso coḷena vā palālehi vā paṇṇehi vā katapīṭham upādāya sabbāni āsanāni.

Vaṅkaphalakaṃ dīghaphalakaṃ cīvaradhovanaphalakaṃ ghaṭṭanaphalakaṃ ghaṭṭanamuggaro dantakaṭṭhacchedanagaṇṭhikā daṇḍamuggaro nāvā ambaṇaṃ rajanadoṇi udakapaṭicchako dārumayo vā dantamayo vā veḷumayo vā sapādakopi apādakopi samuggo mañjūsā pādaggaṇhanakato atirekappamāṇo karaṇḍo udakadoṇi udakakaṭāhaṃ uḷuṅko kaṭacchupānīyasarāvaṃ pānīyasaṅkhoti etesu yaṃkiñci saṅghe dinnam garubhaṇḍam. Saṅkhathālakam pana bhājanīyam, tathā dārumayo udakatumbo.

Pādakathalikamaṇḍalam dārumayaṃ vā hotu colapaṇṇādimayaṃ vā sabbaṃ garubhaṇḍam. Ādhārako pattapīdhānaṃ tālavaṇṭaṃ bījanī caṅkoṭakaṃ pacchi yaṭṭhisammuṇjanī muṭṭhisammuṇjanīti etesupi yaṃkiñci khuddakaṃ vā mahantaṃ vā dāruveḷupaṇṇacammādīsu yena kenaci kataṃ garubhaṇḍameva.

Thambhatulāsopānaphalakādīsu yaṃkiñci dārumayaṃ vā pāsānamayaṃ vā gehasambhārūpagaṃ yo koci kaṭasārako yaṃkiñci bhūmattharaṇaṃ yaṃkiñci akappiyacammaṃ, sabbaṃ saṅghikaṃ garubhaṇḍam, bhūmattharaṇaṃ kātum vaṭṭati. Elakacammaṃ pana paccattharaṇagatikaṃ hoti, tampi garubhaṇḍameva, kappiyacammāni bhājanīyāni, kurundiyaṃ pana sabbaṃ mañcappamāṇaṃ cammaṃ garubhaṇḍanti vuttaṃ.

Udukkhalaṃ musalaṃ suppaṃ nisadaṃ nisadapoto pāsānadoṇi pāsānakaṭāhaṃ sabbaṃ kasibhaṇḍampi garubhaṇḍam, sabbaṃ cakkayuttayānaṃ garubhaṇḍameva. Mañcapīṭhānaṃ pādā ca aṭaniyo ca vāsiparasuādīnaṃ daṇḍā cāti etesu yaṃkiñci anīṭṭhitaṃ bhājanīyam, tacchitamaṭṭhaṃ pana garubhaṇḍam hoti, anuññātavāsīyā daṇḍo chattaṃ muṭṭhipaṇṇaṃ kattarayaṭṭhi upāhanā araṇisaṅghitaṃ dhammakaraṇo pādaggaṇhanakato anatirittaṃ āmalakatumbaṃ āmalakaghaṭo lābukatumbaṃ lābukaghaṭo visāṇatumbanti sabbametaṃ bhājanīyam, tato paraṃ garubhaṇḍam.

Hatthidanto vā yaṃkiñci visāṇaṃ vā atacchitaṃ yathāgatameva bhājanīyam, tehi katamañcapīṭhapādādīsu purimasadisova vinicchayo. Tacchitaniṭṭhitopi hiṅgukaraṇḍako añjanikaraṇḍako gaṇṭhikā vidho añjanī añjanisalākā udakapuñchanīti idaṃ sabbaṃ bhājanīyameva.

Mattikābhaṇḍe sabbaṃ manussānaṃ upabhogaparibhogaṃ ghaṭapīṭharādikulālabhājanaṃ, pattakaṭāhaṃ aṅgārakaṭāhaṃ dhūmadānaṃ dīparukkhako dīpakapallikā cayaniṭṭhakā chadaniṭṭhakā thupikāti sabbaṃ garubhaṇḍam, etesu pana vuttanayesu garubhaṇḍesu yaṃkiñci veḷuādīṃ attano atthāya gaṇhantena samakaṃ vā atirekaṃ vā phātikammaṃ katvā gahetabbaṃ. Pādaggaṇhanakato anatirittappamāṇo pana ghaṭako patto thālakam kañcanako kuṇḍikāti idamettha bhājanīyam, yathā ca mattikābhaṇḍe evaṃ lohabhaṇḍepi kuṇḍikā bhājanīyakoṭṭhāsameva bhajati. Iti yaṃ bhājanīyam vissajjanīyampi taṃ evaṃ vissajjiyavebhaṅgiyasaṅkhātāṃ aññaṃ parikkhāraṃ datvā khīyantassa dukkaṭaṃ, itaraṃ pana dātumeva na vaṭṭati. Issaravatāya dento thullaccayaṃ āpajjati, theyyacittena gaṇhanto bhaṇḍam agghāpetvā kāretabbo. Yathā ca aññaṃ parikkhāraṃ datvā khīyantassa dukkaṭaṃ, tathā saṅghena asammatassa cīvaraṃ vā aññaṃ vā parikkhāraṃ datvā khīyantassa dukkaṭameva, anupasampanne sabbattha tikadukkaṭaṃ. Pakatiyā pana chandādivasena karontaṃ disvā “ko attho tassa dinnena, laddhāpi vinipāṭessati, na sammā upanessatī”ti khīyantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Upasampannatā, dhammena laddhasammutitā,

saṅghena saddhiṃ vikappanupagacīvaradānaṃ, pacchā khīyitukāmatāya khīyanāti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni adinnādānasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Dubbalasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Pariṇāmanasikkhāpadavaṇṇanā

Dvādasame sabbaṃ tiṃsakakaṇḍe pariṇāmanasikkhāpade vuttanayameva. Ayameva hi viseso, tattha attano pariṇāmitattā nissaggiyaṃ pācittiyaṃ, idha puggalassa pariṇāmitattā suddhikapācittiyanti.

Pariṇāmanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sahadhammikavaggo aṭṭhamo.

9. Ratanavaggo

1. Antepurasikkhāpadavaṇṇanā

Ratanavaggassa paṭhame khattiyassāti khattiyajātikassa, muddhābhisittassāti khattiyābhisekena muddhani abhisittassa. Anikkhanto rājā itoti anikkhantarājakaṃ, tasmīṃ anikkhantarājake, sayanighareti attho. Ratanam vuccati mahesī, niggatanti nikkhantaṃ, aniggataṃ ratanam itoti aniggataratanaṃ, tasmīṃ aniggataratanaṃ, sayanighareti attho. Indakhīlaṃ atikkameyyāti ettha attano āgatabhāvaṃ ajānāpetvā sayanigharassa ummāraṃ paṭhamam pādam atikkāmentassa dukkaṭam, dutiyaṃ pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ āyasmantaṃ ānandaṃ ārabba rañño antepurappavisana vatthusmiṃ paññattaṃ, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, paṭisaṃvidite appaṭisaṃviditasaññino, vematikassa ca dukkaṭam. Paṭisaṃviditasaññissa, na khattiyassa vā, na khattiyābhisekena abhisittassa vā, ubhosu vā, ubhinnaṃ vā aññatarasmiṃ nikkhante sayanigharaṃ pavisantassa, asayanighare, ummattakādīnañca anāpatti. Khattiyatā, abhisittatā, ubhinnaṃ pi sayanigharato anikkhantatā, appaṭisaṃviditatā, indakhīlātikkamoti imānettha pañca aṅgāni. Samuṭṭhānādīni paṭhamakathinasadisāni, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Antepurasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Ratanasikkhāpadavaṇṇanā

Dutiye ratananti muttādidasavidhaṃ. Ratanasammatanti yaṃkiñci manussānaṃ upabhogaparibhogaṃ. Ajjhārāme vāti parikkhittassa antopaṭikkhepe aparikkhittassa dvinnam leḍḍupātānaṃ anto. Ajjhāvasatheti parikkhittassa antopaṭikkhepe, aparikkhittassa musalapātabbhantare. Ayaṃ panettha vinicchayo - jātārūparajataṃ attano atthāya uggaṇhantassa vā uggaṇhāpentassa vā nissaggiyaṃ pācittiyaṃ. Saṅghagaṇapuggalacetiyana vakammānaṃ atthāya dukkaṭam, avasese muttādiratane sabbesampi atthāya dukkaṭameva. Kappiyavattum vā akappiyavattum vā antamaso mātusantakampi bhaṇḍāgārikasīsenā paṭisāmentassa pācittiyaṃ, tādisaṃ pana attano santakaṃ katvā paṭisāmetum vaṭṭati. “Idaṃ paṭisāmethā”ti vutte pana “na vaṭṭatī”ti paṭikkhipitabbaṃ. Sace kupitā pātetvā gacchanti, palibodho nāma hoti, paṭisāmetabbaṃ. Vihāre kammaṃ karontā

vaḍḍhakīādayo vā rājavallabhā vā “yaṃkiñci upakaraṇaṃ vā sayanabhaṇḍaṃ vā paṭisāmetvā dethā”ti vadanti, chandenapi bhayenapi na kātābbameva, guttaṭṭhānaṃ pana dassetuṃ vaṭṭati.

Ajjhārāmaajjhāvasathesupi yādise ṭhāne “bhikkhūhi vā sāmaṇerehi vā gahitaṃ bhaviṣṣatī”ti āsaṅkā uppajjati, tādiseyeva ṭhāne uggahetvā vā uggahāpetvā vā saññāṇaṃ katvā nikkhipitabbaṃ, “yassa bhaṇḍaṃ naṭṭhaṃ, so āgacchatū”ti ca ācikkhitabbaṃ. Atha yo āgacchati, so “kīdisaṃ te bhaṇḍaṃ naṭṭha”nti pucchitabbo, sace saññāṇena sampādeti, dātabbaṃ. No ce, ‘vicināhi’ti vattabbo. Tamhā āvāsā pakkamantena patirūpānaṃ bhikkhūnaṃ hatthe, tesu asati patirūpānaṃ gahapatikānaṃ hatthe nikkhipitvā pakkamitabbaṃ. Yo pana neva pakkamati, na sāmikaṃ passati, tena thāvaraṃ senāsanaṃ vā cetiyaṃ vā pokkharāṇiṃ vā kāretabbo. Sace dīghassa addhuno accayena sāmiko āgacchati, taṃ dassetvā ‘anumodāhi’ti vattabbo. Sace nānumodati, “dehi me dhana”nti codeti, samādapetvā dātabbaṃ.

Sāvattiyaṃ aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba ratanauggaṇhanavatthusmiṃ paññattaṃ, “aññatra ajjhārāmā vā, ajjhāvasathā vā”ti ayamettha duvidhā anupaññatti, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, anuññātāṭṭhāne anādariyena uggahetvā anikkhipantassa dukkaṭaṃ. Anuññātāṭṭhāne gahetvā nikkhipantassa, yaṃ hoti āmāsaṃ ratanasammataṃ, taṃ vissāsaṃ vā tāvakālikaṃ vā uggahantassa, paṃsukūlasaññāya gaṇhato, ummattakādīnaṃ anāpatti. Ananuññātakaraṇaṃ, parasantakatā, vissāsaṃ uggahantassa paṃsukūlasaññānaṃ abhāvo, uggahanaṃ vā uggahāpanaṃ vāti imānettha cattāri aṅgāni. Samuṭṭhānādīni sañcarittasadisānīti.

Ratanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Vikālagāmappavesanasikkhāpadavaṇṇanā

Tatiye santaṃ bhikkhuṃ anāpucchāti idaṃ cāritte vuttanayameva. Vikāleti majjhanhikātikkamato paṭṭhāya antoaruṇe, etasmiṃ antare “vikāle gāmappavesanaṃ āpucchāmi”ti vā, “gāmaṃ pavisissāmi”ti vā anāpucchitvā asati tathārūpe accāyike karaṇīye parikkhittassa gāmassa parikkhepaṃ atikkamantassa, aparikkhittassa upacāraṃ okkamantassa paṭhamapāde dukkaṭaṃ, duttiyapāde pācittiyaṃ. Sacepi sambahulā kenaci kammena gāmaṃ pavisanti, sabbehi aññamaññaṃ āpucchitabbaṃ. “Tasmiṃ gāme taṃ kammaṃ na sampajjati”ti aññaṃ gāmaṃ gacchantānaṃ puna āpucchanaṃ natthi. Sace pana ussāhaṃ paṭippassambhetvā vihāraṃ gacchantā antarā aññaṃ gāmaṃ pavisitukāmā honti, āpucchitabbaṃ. Kulaghare vā āsanāsālāyaṃ vā bhattakiccaṃ katvā telabhikkhāya vā sappibhikkhāya vā caritukāmena sace passe bhikkhu atthi, āpucchitabbo, asante ‘natthi’ti gantabbaṃ. Vīthiṃ otarivā pana bhikkhuṃ disvāpi āpucchanaṃ natthi. Yo pana gāmamajjhena maggo hoti, sace tena gacchantassa “telādīnaṃ atthāya carissāmi”ti cittaṃ uppajjati, passe bhikkhuṃ disvā āpucchitabbaṃ. Maggā anokkamma carantassa pana āpucchanaṃ natthi, okkamantassa vuttanayameva pācittiyaṃ.

Sāvattiyaṃ chabbaggiye ārabba vikāle gāmappavesanavatthusmiṃ paññattaṃ, “santaṃ bhikkhu”nti ca “anāpucchā”ti ca “aññatra tathārūpā accāyikā karaṇīyā”ti ca imā panettha tisso anupaññattiyo, asādhāraṇapaññatti, anāṇattikaṃ, tikapācittiyaṃ, kāle vikālasaññino, vematikassa ca dukkaṭaṃ. Kālasaññino pana, yo

ca accāyike vā karaṇīye, santaṃ vā āpucchitvā, asantaṃ vā anāpucchitvā pavisati, antarāramabhikkhunupassayatitthiyaseyyapaṭikkamanesu vā aññataraṃ gacchati, tassa, gāmena maggo hoti, tena gacchato, āpadāsu, ummattakādīnañca anāpatti. Santaṃ bhikkhuṃ anāpucchata, anuññātakāraṇābhāvo, vikāle gāmappavisananti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni kathinasadisāneva, idaṃ pana kiriyākiriyaṃ.

Vikālagāmappavesanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Sūcigharasikkhāpadavaṇṇanā

Catutthe bhedanameva bhedanakaṃ, taṃ assa atthīti bhedanakaṃ. Tasmā evarūpe sūcighare karaṇakārāpanesu dukkaṭaṃ, paṭilābhena pana taṃ bhinditvā pācittiyaṃ desetabbaṃ.

Sakkesu sambahule bhikkhū ārabba bahuśūcigharaviññāpanavattusmiṃ paññattaṃ, sādharmaṇapaññatti, sāṇattikaṃ, attanā vipakataṃ attanā vā, parehi vā, parehi vipakatampi attanā vā, parehi vā pariyoṣāpetvā labhantassa catukkapācittiyaṃ. Aññassatthāya karaṇakārāpanesu, aññena kataṃ paṭilābhitaṃ paribhuñjane dukkaṭaṃ. Gaṇṭhike araṇike vidhe añjaniyā añjanisālākāya vāsijaṭe udakapuñchaniyāti etesu yaṃkiñci atṭhiādīhi karontassa, ummattakādīnañca anāpatti. Sūcigharatā, atṭhimayāditā, attano atthāya karaṇaṃ vā kārāpetvā vā paṭilābhoti imānettha tīṇi aṅgāni. Samuṭṭhānādīni sañcarittasadisānīti.

Sūcigharasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Mañcapīṭhasikkhāpadavaṇṇanā

Pañcame mañcanti masārakādīsu aññataraṃ. Pīṭhampi tādisameva, taṃ pana mañco viya atidīghaṃ, āsandiko viya ca samaṃ caturassaṃ na hoti. Chedanakaṃ bhedanakasadisameva.

Sāvatthiyaṃ upanandaṃ ārabba ucce mañce sayanavattusmiṃ paññattaṃ, pamāṇikaṃ karontassa, pamāṇātikkantaṃ labhitvā chinditvā yathā pamāṇameva upari dissati, evaṃ nikhaṇitvā vā, uttānaṃ vā katvā, atṭakaṃ vā bandhitvā paribhuñjantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Pamāṇātikkantamañcapīṭhatā, attano atthāya karaṇaṃ vā kārāpetvā vā paṭilābhoti imānettha dve aṅgāni. Sesam sabbaṃ sūcigharasikkhāpadasadisamevāti.

Mañcapīṭhasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Tūlonaddhasikkhāpadavaṇṇanā

Chaṭṭhe tūlaṃ onaddhametthāti tūlonaddhaṃ, cimilikaṃ pattharivā tūlaṃ pakkhipitvā upari cimilikāya onaddhanti vuttaṃ hoti. Uddālanakaṃ bhedanakasadisameva.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba tūlonaddhakārāpanavattusmiṃ paññattaṃ, āyoge kāyabandhane aṃsabaddhake pattatthavikāya parissāvane bimbohane, aññena kataṃ tūlonaddhaṃ paṭilābhitaṃ uddāletvā paribhuñjantassa, ummattakādīnañca anāpatti. Bimbohanañcetta sīsappamāṇameva vaṭṭati, sīsappamāṇaṃ nāma yassa vitthārato tīsu koṇesu dvinnam antaraṃ

vidatthacaturaṅgulaṃ hoti, majjhe muṭṭhiratanaṃ, dīghato diyaḍḍharatanaṃ vā dviratanaṃ vā. Tūlonaddhamañcapīṭhatā, attano atthāya karaṇaṃ vā kārāpetvā vā paṭilābhoti imānettha dve aṅgāni. Sesamaṃ vuttanayeneva veditabbanti.

Tūlonaddhasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Nisīdanasikkhāpadavaṇṇanā

Sattame nisīdananti santhatasadisamaṃ santharivā ekasmiṃ ante sugatavidatthippamaṇaṃ dvīsu tṭhānesu phāletvā katāhi tīhi dasāhi yuttassa parikkhārassetamaṃ nāmaṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba appamaṇikāni nisīdanāni dhāraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, “dasā vidatthī”ti ayamettha anupaññatti, asādhāraṇapaññatti, pamāṇikaṃ vā ūnakaṃ vā karontassa, aññena kataṃ pamāṇātikkantaṃ paṭilabhitvā chinditvā paribhuñjantassa, vitānādīsu yaṃkiñci karontassa, ummattakādīnañca anāpatti. Nisīdanassa pamāṇātikkantatā, attano atthāya karaṇaṃ vā kārāpetvā vā paṭilābhoti imānettha dve aṅgāni. Sesamaṃ vuttanayeneva veditabbanti.

Nisīdanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Kaṇḍuppaṭicchādisikkhāpadavaṇṇanā

Aṭṭhame kaṇḍuppaṭicchādinti adhonābhiubbhajāṇumaṇḍalaṃ kaṇḍupīḷakaassāvathullakacchābādhānaṃ paṭicchādanatthaṃ anuññātaṃ cīvaraṃ.

Sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba appamaṇikāyo kaṇḍuppaṭicchādikāyo dhāraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sādhaṇapaññatti, sesamaṃ nisīdane vuttanayeneva veditabbanti.

Kaṇḍuppaṭicchādisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Vassikasāṭṭikasikkhāpadavaṇṇanā

Navame sāvatthiyaṃ chabbaggiye ārabba appamaṇikāyo vassikasāṭṭikāyo dhāraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sesamettha yaṃ vattabbaṃ, taṃ nisīdane vuttanayamevāti.

Vassikasāṭṭikasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Nandasikkhāpadavaṇṇanā

Dasame sāvatthiyaṃ āyasmantaṃ nandaṃ ārabba sugatacīvarappamaṇaṃ cīvaraṃ dhāraṇavatthusmiṃ paññattaṃ, sādhaṇapaññatti, sesamaṃ nisīdane vuttanayamevāti.

Nandasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ratanavaggo navamo.

Kaṅkhāvitarāṇiyā pātimokkhavaṇṇanāya

Suddhapācittiyavaṇṇanā niṭṭhitā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 16 August 2026

HOW TO CITE

*PaliVerse (2026). Subcommentaries. 2. The Canon of Discipline
- Subcommentaries. 06. The Text of the Two Mātikās.
Pācittiyaṅgaṇḍo Retrieved from paliverse.org*

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org